Ціна: 40 центів.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ · МІСЯЧНИК

РІК VI. ЛЮТИЙ — 1955 — FEBRUARY Ч. 61

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

На першій сторінці обкладинки: Україна. Київ. Академія Наук.

В НАСТУПНОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Проф. Ю. Шерех — Загублений ключ (О. Гончар, Щоб світився вогник, О. Корнійчук, Крила).
Олесь Гончар — Щоб світився вогник, повість.

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Яворський С., Сидней, Австралія 4
Грушецький Дм., Міннеаполіс, США 4
Завицький Роман, Честер, Па., США 5

"НОВІ ДНІ"

Універсальний ілюстрований місячник. Видає в-во "Нові Дні", головний редактор — Петро Волиняк.

Умови передплати:

Канада — річна: $ 3.00, піврічна: $ 1.75.
США — річна: $3.50 американських, піврічна: $2.00 американських

ЗМІНА АДРЕСИ: 10 центів (можна канадійськими поштовими марками).

Замовлення і гроші слати на адресу:

NOWI DNI
Box 452, Term. " A "
Toronto. Ontario, Canada.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

A. Bondarenko, 123 Notting Hill Gate, London, W. 11. England

Передплата в Англії: річна — 1½ фунта.

S. KRYWOLAP
Box 1586 M
G. P. O. ADELAIDE
South Australia

Передплата в Австралії: річна 1½ фунти.

В Арґентині: **"Peremoha"**
25 de Mayo 479 (26)
Buenos Aires,
Argentina.

Передплата в Арґентині: річна — 25 пезів, піврічна — 15 пезів.

Стрілецька Марта, Монтреаль, Канада 3
Бульбенко Ф., Вашінгтон, США 1
Маланчук Р., Торонто 1
Шавлач Ол., Трентон, Н. Дж., США 1
Лисенко Іван, Торонто 1
Бойко Федір, Торонто 1
Мельник Мар'яна, Сан Франциско, США 1
Николенко Д., Чельсія, Мас., США 1
Каницька Ольга, Денвер, Колорадо, США 1
Енгель Адам, Річмонд Гіл, Н. Й., США 1
Химич Микола, Філаделфія, США 1
Шумук Іван, Альберні, Б. К., Канада 1
Колоскова Ірина, Бостон, Масс., США 1
Даниленко Іван, Торонто 1
Гай-Головко Ол., Вінніпеґ, Канада 1
Радкевич Оксана, Торонто 1
Михайлова Анна, Перт Амбой, Н. Дж., США 1
о. прот. П. Фалько, Мільвокі, Н. Дж., США 1
Стахова Євдокія, Вінніпеґ, Канада 1
Удовиченко М., Чікаґо, США 1
Чуб Дмитро, Ньюпорт, Австралія 1
Шаблій Микола, Чікаґо, США 1

НА РОЗБУДОВУ ЖУРНАЛУ ЖЕРТВУВАЛИ:

Котик Христина, Балтімора, Мд., США 3.00
Михайлова Анна, Перт Амбой, Н. Дж., США 3.00
Лісківська Олена, Детройт, США 2.30
Боб'як Р., Віндзор, Онт., Канада 2.00
Роговська Л., Монтреаль, Канада 2.00
Дорковський Любомир, Торонто 2.00
Лобач Володимир, Торонто 2.00
Микитинський Іван, Торонто 2.00
п. В. К., Торонто 2.00
Гусин Левко 2.00
Гриньків З., Торонто 2.00
Курдидик Є., Торонто 2.00
Мельник Мар'яна, Сан Франциско, США 2.00
Белендюк М., Асторія, Н. І., США 1.65
Пирожинський С., Бруклин, США 1.50
Берегулька А., Бостон, Мас., США 1.50
Подворняк М., Вінніпеґ, Канада 1.00
Швець А., Вава, Онт., Канада 1.00
Романко Микола, Торонто 1.00
Кулиняк Ольга, Честер, Па., США 1.00
Євтушка Володимир, Ошава, Онт., Канада 1.00
Петровський М., Оттава, Канада 1.00
Менжега М., Міннеаполіс, США 0.50

Сердечно дякуємо всім поширювачам журналу та жертводавцям на розбудову. Як видно зі списків, найбільше відгукуються на наші прохання помогти в розбудові журналу США та східня Канада на чолі з Торонтом. Хоч треба признати, що намічається деякий злам і в центральній та західній Канаді.

Читачу, приєднай же й ти хоч одного передплатника! То цілком можливе — треба тільки хотіти. Скільки ще є наших людей, що не мають у хаті жодного часопису й жодної книжки! Присоромте таку людину, повірте, що матимете добрі наслідки. Не хоче "Нових Днів", Бог з ним! Умовте його на якусь газету хоч, хай не блукає по світі неприкаянною істотою! Та ж живемо в другій половині двадцятого століття!

"Nowi Dni", a Ukrainian Monthly. Editor: Petro Wolyniak.
Address: Nowi Dni, Box 452, Term "A", Toronto, Ont., Canada

Authorized as second class mail, Post Office Dept., Ottawa. Printed by: The Basilian Press.

Б. Олександрів. Портрет Гліба Радченка.

* * *

Де ж знайти нам за Тебе кращу,
Серцем, повним Тобою вщерть?
Є. Маланюк

**Далека Ти, далека, овіяна грозою,
За синіми лісами, за горами у млі.
Ось так проходять роки нечутною стопою
І кожен рік — утому карбує на чолі..**

**Далека Ти, далека.. А все ж — і досі сниться,
І манить за собою Твоя рахманна тінь.
Бо тут — лише каміння, а там — ясна пшениця
І небо — неозора і мрійна голубінь...**

**А думка, думка шепче: Тут ґотика й барокко,
Собори і музеї, і скарби давнини!
Я знаю. Тільки все це моє не тішить око,
Бо серце — ой, ти серце! — летіло б з чужини!**

**Далека Ти, далека, овіяна грозою,
За синіми лісами, за горами у млі.
Ось так проходять роки нечутною стопою
І кожен рік — утому карбує на чолі...**

Австрія, 1947.

* * *

**В морок ночі вривалися дужі потвори
І в закурені далі летіли — на скон.
Ми відходили.. Дихали кров'ю простори
І стелили сніжинками темний перон...**

**І здавалося: плакали чорні колеса,
І кресали рубінові блиски до віч.
Вилітали з-за обрію димні експреси
І пекельними зміями ґвалися в ніч..**

**А ті очі глибокі, мов сині озерця,
Все питалися: Ждати? З яких же доріг?
І той погляд печаллю пропік мені серце,
Наче іскорки-сльози, що впали на сніг.**

**І тепер — надаремне з малого віконця
Твої думи, мов птиці, за гори, за ліс..
Бо дороги мої — ніби хащі без сонця,
Ніби очі погаслі — без сяйва, без сліз..**

1946.

ЗАЛИШЕНА

**Марно, залишена, гаряче молишся,
Руки тремтячі звела над загравою.
— От і добилися... І доборолися —
Все заливає червоною лавою..**

**Все огортає димами, як вовною,
Вечір тривожний клубиться примарами.
— І притінила рукою безкровною
Очі старечі, налиті пожарами..**

**Матінко! Образе горя народнього!
Он над тобою вже круки багрянії!.
— От і діждалися гніву Господнього,
Лютого дня, що в Святому Писанії..**

**Вдарило, блиснуло, зойкнуло крицею,
Щось по яругах луною розкочене.
Впала у жито підбитою птицею,
В жито некошене, жито столочене..**

**Гаснула далеч, на зорі покришена,
Небо вечірнє убралося хмарами.
Так і пригадую: в полі залишена,
В житі рудому, одна, між пожарами...**

1954.

* * *

**Це буде так: вечірні тихі луки...
А вдалені — зелені хвилі, порт.
Ось: припадуть до клавіш білі руки
І продзвенить розпукою акорд...**

**Це буде — біль. Закуті громовиці,
Пекучий жар у холоді пітьми.
І пролетять над морем чорні птиці,
Далечину мережачи крильми...**

**Це буде — жаль. Привабна тайна мрії.
Я не зірву повік її тенет!
Ось: піднялись, мов крила, темні вії —
І на стіні — знайомий силует.**

1947.

* * *

**Чи кохаю? — нераз ти питала мене,
Чи пісень моїх жар не хвилева зірниця,
Що примарливо в небі на мить спалахне,
Одинокому серцю часами присниться?**

**Я не знав того сам. Але вірив тобі,
Серед лиха і бур бачив сонце химерне.
Та не вернуться знову літа голубі,
Пережитого доля ніколи не верне..**

**Вже казки молоді я давно занехав,
Груди туга пройма, криє смуток довчасний...
Може й справді тебе я повік не кохав,
А кохав у тобі тільки вимисел власний?**

Темно, хмуро кругом. І снаги — не знайти,
Не прийдеш, як колись, молода, довгожданна..
Ходить туга в садах, обриває листи,
Віє втомою осені далеч туманна...

1945.

**
*

Те, що мусіло статися — сталось,
І зневіри сльоза не пече.
Тільки давнє на мить одізвалось
У душі боляче-боляче...

Так, радій, що не сталося гірше,
Що невипитий келих — розбивсь.
Я навчився мережити вірші,
Але жити, на жаль, не навчивсь.

І не треба. Повір же: не треба!
Не шукай до щодення ключів.
Бо незбагнута синява неба
Наймудріша з усіх мудрощів.

Вже не плаче невтішене серце
І вогонь, що горів — догоря.
Тільки спомин — як тихе озерце,
У якому відбилась зоря...

1950.

БЕЗ НАЗВИ

Дарма минуле думкою тривожу,
Бо може в день, коли тебе знайду,
Коли прийти до тебе знову зможу —
Я не прийду — прости — я не прийду...

Для мене ти — як легіт вітровія.
Для мене ти — як пісня на лану.
Тож краще будь і далі тільки мрія,
Яку я ніс крізь сіру чужину...

У люті дні — не нашими шляхами
Гонила нас життєва суєта.
І десять літ — як темінь поміж нами,
І я не той — і, мабуть, ти не та...

То будь же ти у серці яснодзвінна,
Яку згубив, якої не знайду.
Прости мені, далека, незамінна,
Прости мені... якщо я не прийду...

1953.

КОЛИСКОВА*)

Спи, мій малесенький, спи.
Ниви окутані сном.
Срібною стежкою,
Ніби мережкою,
Місяць пливе за вікном...

Десь за морями — земля,
Житом засіяний лан.
Стелиться хвилями,
Долами, схилами,
Легкий ранковий туман...

Там небосхили ясні —
Неба і золота гра...
Плинуть між кручами
Цвітом квітучими
Води Славути-Дніпра...

Тільки — в неволі той край,
Щастя не бачене там.
Люди засмучені,
Рідні розлучені —
Виростеш — знатимеш сам.

Виростеш, хлопчику мій,
Сміливий будеш звитяг.
Меч нержавіючий,
В сонці ясніючий,
Вгору підіймеш, як стяг.

Будуть дороги в диму,
В крику тікаючих зграй,
Поки з безбожної
Сили ворожої
Звільнимо батьківський край!

Спи ж, маленя, засинай...
Поки ще квола рука —
Хай кароокому
В світі жорстокому
Буде дорога легка!

1954.

---

*) Музику до цього твору написав композитор **Григорій Китастий.**

Борис Олександрів нар. 1921 р. на Правобережній Україні в родині службовця. Вчився на філологічному факультеті Київського Педагогічного Інституту. Літературні спроби почав ще з шкільної лави. 1938 р. надрукував у обласній газеті перший вірш, присвячений Шевченкові. В час війни коротко вчителював та працював у ділянці журналістики. З 1944 р. — на еміґрації (Краків, Бреслав, Катовиці, Прага, Зальцбурґ). У Зальцбурзі був редактором газет "Наш шлях", "Промінь" та співредактором журналу "Літаври". 1946 р. видав збірку лірики "Мої дні", не зовсім рівну якістю, але назагал прихильно оцінену критикою. Ю. Шерех назвав її "намистом настроїв", а Ю. Клен, в інсбруцькому літературному журналі "Звено", писав: "Вірш у Олександрова такий легкий і плинний, який рідко подибуємо у молодих поетів; це співучість, яка нагадує співучість Сосюрину". "...в поета є смак, є ґрунт для дальшої розбудови, є прекрасна співучість та органічне відчуття ритму, який пульсує в нього в крові".

З 1948 р. Борис Олександрів у Канаді (Торонто), де редагує журнал "Молода Україна" та співпрацює в багатьох українських пресових органах. Перу Б. Олександрова належить ряд гуморесок, репортажів, рецензій, літературних пародій та віршових перекладів. Підготував до друку збірку поезій "Туга за сонцем", до якої частинно ввійдуть і публіковані на цій сторінці.

П. Вол.

Л. КОВАЛЕНКО

БЕЗ ІМЕН

Він повен динаміки й сили.

Вона — втілення ніжности і мрії.

Вона цитувала напам'ять Лесю Українку та Рильського, а він взагалі нічого не читав, хіба спортову хроніку в "Свободі". Вона патріотично ходила на всі українські концерти, сподіваючись, що десь, якось вихопиться новий Козловський. А його коли й тривожило майбутнє української справи, то виключно в рямцях футболу: чи буде молодий Юрко Голюка так само добре забивати голі, як тепер Ґеник.

Їх в'язало тільки одне — автомати Горна-Ґаґгарда, де вона різала салатки, а він розносив посуд.

Але й цього було досить. Вони покохали одне одного.

То було нелегке кохання, повне самовідданости і жертв з боку одного і другої.

Для нього найважче було висиджувати на концертах і академіях. Ще промови можна було стерпіти, бо цікаво було стежити, як промовець ганяється за тою думкою, як Шмигель за м'ячем. Піяністи теж викликали у нього пошану спритністю своїх рук, і хоч звуки не завжди видавались йому гармонійні і їх часом бувало забагато, але все ж таки видно було, що людина працює. Зате письменники і поети, що виступали з читанням своїх творів, добивали його остаточно. В голові йому зчинявся приємний, заколисуючий шум, повіки важніли, голова хилилася її на плече, і він мирно і солодко засипав.

Коли ж прокидався від оплесків, вона дивилася на нього з докором і деклямувала:

> Не розуміє він! Та хіба це вперше,
> Що тут мене не розуміють люди!..

Після цього він підозріло озирався навколо, боячись, щоб якийсь поет чи автор не видеклямував би її од нього.

Але й вона вкладала в кохання чимало посвяти. Їздила з ним на матчі УСК — незалежно від погоди чи настрою. Сиділа на твердих лавах, коли були лави, а частіше просто мусіла стоять годинами і дивитися на поле. Їй здавалося, що вона опинилася серед божевільних. Одні з них в чорно-червоних тільниках і підштанцях, ганяли по полю за м'ячем, а другі — у звичайних штанах і з краватками — свистіли, кричали, лаялись і вимахували кулаками.

Коли він звертався до неї захоплено: — Але ж і здорово стрілив! — вона омгла відповісти тільки цитатою з Лесі Українки:

> Їхні шати червоніють
> Наче пишна багряниця,
> Наче пурпур благородний
> Від крови людей невинних...

А він на це давав практичне пояснення:

— Це з ощадности. Щоб не так часто прати!..

У той день, як УСК з'їхав на друге місце в Національній Лізі, настрій у нього був похоронний. Він хотів би швидше втекти кудись далеко, не бачити щасливих облич переможців. Але почуття національної діяльности примусило його піти до пивної, де УСК підкріпляв свій зламаний дух. Вона ж лишилася в авті і чекала на нього, в стосімнадцятий раз перечитуючи "Лісову пісню".

Коли він, нарешті, вийшов з пивної, вона побачила, що лояльність завела його трохи далеко. Очі йому посоловіли і навіть виглядали мрійними, кроки були непевні, і кулаки стискались і розкривались, ніби він бачив перед собою ворога.

Проте, він сів за кермо і вони рушили. Але вона відклала "Лісову пісню" набік і пильно вдивлялась у спідометр і в дорогу попереду. І весь час командувала новим, незнайомим для нього голосом:

— Тихше, тут тільки п'ятдесят миль дозволено... Тримай далі наліво. Тут не можна повертати — однобічний шлях...

У голосі звідкілясь з'явилися крикливі нотки. Спочатку він здригався, притомнів, і міцніше стискав колесо керми... Але всемогутнє пиво, випите у великій кількості в спеку, перемагало — і вона нарешті звеліла йому звернтуи вбік і спинитися перед невеличким лужком.

Він покірно спинив авто, виліз з нього, дійшов до лужка, але далі вже не стало його сили: він простягнувся на землі і заснув.

Вона мовчки дивилася на нього, ніби не вірячи своїм очам. Але він справді спав, безсоромно, солодко, прихропуючи, так, ніби її не було коло нього, так, наче б її зовсім не існувало...

Вона спробувала рятуватись своїм звичаєм за Лесею Українкою. Але згодом якесь невиразне почуття ніяковости і напруження виникло, потривало і нарешті цілком оволоділо нею. Так, ніби хтось дивився на неї, хтось підкрадався, підлазив... Щось загрожувало їм. Вона не знала що, але не мала сумніву в реальності небезпеки. Вже хотіла будити його, коли раптом зпоміж кущів оддїлилися якісь невиразні постаті, і раніш, ніж вона встигла крикнути, перед нею стояли двоє. Один спокійненько потягнув до себе її торбинку, а другий нахилився до його кишень.

Не довго думаючи, вона висмикнула торбинку з рук невідомого і, розмахнувшися, вдарила нею його межі очі, і одночасно закричала:

— Де зброя?! Гей, Руфіне! Боронімось!

Від крику він сів. Коли ж побачив чужу руку коло своєї кишені, схопив її і, вивернувши, перекинув другого невідомого через себе, як непотрібну заваду, а сам метнувся до першого, що вже крутив їй руки, вириваючи торбинку. Він ухопив грабіжника за поперек і кинув його туди ж, де вже лежав, стогнучи, перший. Потім схопив її за руку і бігом потягнув до авта.

Але вона упиралася. Вона не хотіла йти з поля бою. Вона ще оберталася і грозила грабіжникам кулаком. Він мусів силою втягнути її в авто, забіг з другого боку сам і пустив мотор.

Тоді вона накинулася на нього. Не віршами і без цитат: стиснувши кулачки вона кричала на нього:

— Чого ти втік?! Чому ти не побив їх ще більше, цих грабіжників?! Цих бомів! Цих нахаб! Він

крутив мені руки, а ти пустив його живого! Шкодую, що я бодай не кинула в них каменюкою!

— Їх було двоє, — резонно відповідав він їй. — Вони могли мати ножі... І потім я мусів думати про тебе...

Але вона не вгавала.

— Ні, ти боявся! Ти боягуз, боягуз! Ти втік од них!.. О, як він смів крутити мені руки!..

— Я не боягуз, — почав був він, але не скінчив, стурбований, що вона терпить біль. — Тобі дуже боляче?

— Ні, не боляче, він не встиг дуже здушити, як ти вже наскочив... Але як він смів!...

Він мусів прикрикнути на неї:

— Припини істерику і пануй над собою. Вже все скінчилось і нема чого тремтіти й кричати...

Вона одразу притихла, потім глибоко зідхнула і, щасливо притулившись до нього, прошепотіла:

— Як гарно, що ти такий дужий!

Після цього кілька миль йому довелося кермувати однією рукою, бо другою він міцно притискав її до себе.

Пізніше він ніяк не міг пригадати, як вони їхали. Пам'ятав тільки, що раз стрічне авто заревло грізно перед самим його автом і він різко скрутив убік і розглянувся, чи вірно він їде. Але все було впорядку, перед ним стелилася все та сама дорога ЮС-17, і він міг і далі летіти в просторінь, забувши про все, почуваючи тільки її коло себе.

Коли вона міцно поцілувала його в коритарі давнтавнського дому і прудко побігла вгору сходами — він відчув, що тепер йому не страшні ні поети, ні декляматори. Тепер вона буде його.

Він поволі вийшов, сів у авто, але не рушав. Щось дивне, незнайоме діялося в його голові. Чудні, ніколи немовлені слова тиснулися в мозок, пробували оформитись, але не могли і зникали. На їх місце вихорилися інші, ще кращі, — високі, прекрасні, — і теж зникали. Вирували в ньому нові почуття, для яких він не мав слів. Ті слова, що їх досі уживав, були сірі, невиразні і нудні. Вони зовсім не годилися на те, щоб висловити бурю, що розпирала йому груди.

Він напружував пам'ять, силував увагу, мучився муками творчости, якими може, не мучився жоден поет. І нарешті, тремтячими устами він прошепотів одне речення. Тільки одне речення:

Моя ти зіронька... маленька, маленька...

Це було все. Потік надхнення клубився десь у голові, але на устах більше не було слів. Та їх більше і не потрібно. Він сидів, учепившися за колесо керми руками, і шепотів ніжно, скандуючи і хитаючись у такт ритму:

Моя ти зіронька... маленька... маленька...

Олена І. ВАСИЛЕВА

КАЛЕНДАР

Календар висів у їдальні, що через неї всі проходили, над комином, біля полиці, де примістили радіо. Якщо хтось з родини мав якісь пляни, підходив і олівцем відзначав на календарі певні дні, щось шукав у телефонній книзі, часом включав радіо, щоб довідатися про прогноз погоди, мав заклопотаний вигляд.

Бачачи когось з дітей, ніби в задумі перед поличкою, мати часом жартівливо питала:

— Знову щось на думці маєш... У мандри? Якісь нові пляни?

Батько мав свій власний настільний календар, що його ніхто не мав торкатися. Отже, з стінного календаря користувалася лише мати, а згодом і діти почали відбивати на ньому якісь свої наміри — вони жили майбутнім — і він завжди мав якісь позначки. То якісь дні були окреслені кольоровими олівцями — дні якихось стремлінь, очікувань, бажань. Часом хтось нетерпеливився і починав викреслювати дні, ніби це могло прискорити сподівання, наблизити бажану хвилину. Так календар, що відбивав маленькими частками невпинний рух часу, ожив, став чимсь рухливим та хвилюючим, виявляючи пережите минуле й сподівання майбутнього.

Діти виросли, роз'їхалися. Стало якось незвично тихо, порожньо. Особливо це відчувала мати, що присвятила все своє життя дітям, не поставивши собі якоїсь іншої мети. Їй нічим було цю прогалину заповнити, і вона думкою своєю все оглядалася на ті часи, коли в їхній хаті лунали молоді голоси. За старою звичкою підійде час від часу до календаря: німий він. Ніяких позначок. Все чітко там і правильно розгалужено та душі нема. Нема життя, тепла, інтимности.

І ось приходить лист від єдиної доні й приносить радість. Чоловік її виїздить на морські маневри. Вона не хоче залишитись на самоті, приїде на цей час до батьків.

Перед тим, як лягати спати, мати підходить до календаря та викреслює сьогоднішню дату, радіючи, що минув день і вона ближче до зустрічі. І так щовечора з щасливою усмішкою, з насолодою перехрещувала дні, аж поки не діждалася своєї дитини. Упивалася щастям, а дні, як на те, минали швидко, тікали... І що ближче до розлуки, то більше журилася мати. Однієї сумної хвилини мимоволі, за старою звичкою, підійшла до календаря, глянула... і скам'яніла. Хтось акуратно викреслював усі дні один за одним.

— Що це? Хто? Не могла збагнути. Хто втручається в її особисте життя? Хто насмілюється викреслювати ці, насичені щастям, радістю дні?

День минає. Спадає ніч. Десь на вежі вибиває дванадцяту годину. Молода гарна жінка, ніжна як пелюстки яблуневого квіту, крадькома підходить до календаря. У руці у неї олівець...

Проф. В. ЧАПЛЕНКО

Гордий син зневаженого народу

Про літературну діяльність Гр. Косинки

Гр. Косинка — один знайвидатніших українських прозаїків 20-их років нашого сторіччя. Без його імени так, як і без імени напр. Хвильового, не можна говорити про українську літературу цього десятиріччя. Тим то двадцяті роковини його загибелі мимохіть підказують потребу ще раз розглянути його літературну спадщину, зважити її, так би мовити, на терезах історії.

"Григорій Косинка" — це псевдонім Григорія Михайловича Стрільця. Добираючи це імення, письменник мав на увазі квітку, а не жіночу хустку. Коли якось у розмові я нагадав йому про те друге значення слова "косинка", він сказав, що не знав про це, і ніби пожалкував, що взяв його за псевдонім. Але в той час, 1927 р., цей псевдонім був уже ім'ям широковідомого письменника.

Народився Григорій Косинка 1899 року в селі Щербинівці на Київщині. Батько його працював робітником на цукровані. Григорій також ще змалку почав наймитувати — в економії на політті буряків, тощо. Опинившись пізніше в Києві, він і там перепробував різних "професій" — чистив взуття, був двірником, аж поки наостанку не влаштувався як реєстратор у повітовому земстві. Водночас учився, відвідуючи т. зв. "гімназіяльні курси". Є відомості, що підчас революції був у загонах Зеленого... Відомостей про те, як він почав писати, у нас нема, але вже 1919 р. він надрукував новельку "На буряки" (в газеті "Боротьба"), річ, що мала вже всі ознаки його своєрідного таланту. Року 1922 вийшла перша збірка його новель "На золотих богів". Після цього його твори стали один за одним появлятись у тодішніх журналах — у "Новій Громаді", "Червонім Шляху", "Житті й революції" та інших. 1926 року вийшла друга його збірка "В житах", а 1927 р. — "Політика". Ці твори зробили його широкознаним письменником. Читачі надсилали йому багато листів, а в тих листах висловлювали захоплення його творами. Я сам бачив у нього "цілий лантух" листів, що його він приніс із горища, де їх переховував (жив він тоді у дворі Софійського собору). А серед тих листів були, пам'ятаю, навіть із Бразилії.

В тих часах він працював спочатку як секретар редакції "Нової Громади", а потім у редакційному відділі ВУФКУ. Заробляв він і на службі, і гонорарами небагато. Живши удвох з дружиною, він увесь час перебував у матеріяльній скруті. Про це він не раз писав у своїх листах до мене, які, на жаль, не збереглися, а також до дружини. "На літературні чесні заробітки годі спонііватися", — писав він до дружини 22. X. 1931 р.*)

Вищої освіти Гр. Косинка не здобув, хоч і пробував учитись у київському ІНО.

Як людина твердого національного світогляду і певних літературно-мистецьких поглядів, він прихилявся до близьких йому в цьому розумінні письменників — В. Підмогильного, Антоненка-Давидовича, Є. Плужника, М. Галич, і був з ними в тих самих літературних організаціях — спочатку в "Ланці", а потім у "Марсі". Так само як і ці письменники, він був увесь час під доглядом відповідних органів "державної безпеки", десь на початку 20-их років був навіть заарештований. Це постійно держало його в нервовій напрузі, як про це він не раз скаржився мені в листах, хоч і в обережній формі. Ось як подіяли на нього арешти в справі СВУ (сам він тоді не був заарештований):

"Настрій мій хай не хвилює твої чуття, адже річ звичайна, що всіх нас турбують події не лише київського масштабу, а масштабу всеукраїнського... Я коротенько розповідав тобі, коли приїздив був, а на сьогодні "події" зросли катастрофічно... Я, до речі, дуже спокійний. Настрій мій покращав, бо я вірю, що "все пройдет, как с белых яблонь дым" — все на грішній землі має свій початок і свій кінець".

Очевидячки, була потреба заспокоювати і себе, і головно дружину, що він "дуже спокійний", бо все сказане тут, свідчить саме про неспокій. Проте водночас в цьому листі засвідчена характеристична його риса — твердість вдачі, уміння свідомо чинити опір ударам зокола. Справді, це була тверда, настійлива й уперта в своїх діях людина. Як побачимо далі з огляду його літературної діяльности, зокрема боротьби з цензурою, він не вмів відступати перед труднощами. А ці труднощі, головно в пляні ідеологічному та політичному, збільшувались дедалі дужче. У зв'язку з загальним наступом на українську культуру підчас і після процесу СВУ, критика стала дедалі дужче його цькувати, як "клясово-ворожого" письменника. Кінець-кінцем він уже майже зовсім не мав змоги друкуватись, його збірка "Серце" була знищена тоді, як уже був надрукований увесь наклад. Він підбадьорував себе: "Все таки я держуся, не втрачаю ґрунту під ногами, хоч його давно вже можна було б згубити, бувши на мойому місці". (Лист до дружини з 16. квітня 1932 р.). Нарешті й у нього вихопилось розпучливе: "Адже цькування, мислю я, повинно мати свої межі, а виходить, що ні, що я помиляюся..."

Цей свій біль він висловив на зібранні письменників восени 1934 р. в Харківському будинку письменників, коли говорив про тяжку долю совєтських письменників. "Правовірні" з приявних, що сиділи в перших рядах, відгукнулись на це вигуками протесту, свистом, а інша публіка співчутливо йому заплескала.

Незабаром Косинку заарештовано. Свідки його перебування у в'язниці свідчать про сміливу й тверду його поведінку на допитах. Один раз чули, як він вигукнув: "Мене можете зневажати, але не мій нарід!.." Про мужність його в останні дні життя свідчать і ось ці рядки з останнього його листа до дружини: "Пробач, що так багато горя приніс тобі за короткий вік! Прости мені, дорога дружино, а простивши — прощай! Не тужи, кажу: сльозами горя не залити. Побажаю тобі здоров'я. Побачення не проси, не треба". В цьому останньому реченні звучить погорда до катів...

Так, це справді був гордий син зневаженого, пригнобленого українського народу.

Його героїчну постать в історії нашої боротьби збільшив ще й мученицький його кінець: в другій половині грудня 1934 року його розстріляно в групі 28-ох.

**
*

За 15 років своєї літературної діяльности Косинка написав менше, аніж міг би при своїй активній вдачі написати. Все його літературне надбання не перевищує 30 речей — невеликих, іноді на 3-4 сторінки, оповідань. Це сталося, без сумніву, внаслідок несприятливих загально-життєвих та важких соціяльно-літературних умов. Особливо багато заважило в цьому останнє — несприятливі умови творчости та реалізації (видавання) готових творів. З Косинки був письменник нерадянської ідеології, "попутник", і це в радянських умовах автоматично обмежувало можливості для повного вияву його творчих сил. Його і Осьмачки "попутниць-

*) Листи до дружини цитую за статтею Ю. Бойка "Григорій Косинка", в ч. 6. "Украін. Засіву".

ке”, ба більше — ”чужацьке” в радянській літературі становище визначив один з тодішніх підлабузників радянської влади — Вал. Поліщук ось у цьому віршику:

Косинка і Осьмачка —
На два кінці ломачка,
Для Винниченка зброя,
А тут стирчать обоє.

З огляду на це йому ставали на перешкоді передусім, так би мовити, зовнішні чинники — настороженe ставлення до нього редакторів та цензорів. Відомо, що з цензурою йому доводилось воювати постійно. Про це він згадував майже в кожніму до мене листі, а також писав про це в листах до дружини. “Не подобається панам-цензорам моя лінія”, — писав він у листі до дружини з 26. VIII. 1924 р. “Їздив до Головліту, — писав він у другому листі до дружини з 9. XII. 1925 р. — Будуть читати аж до 15-го. Мука велика мені з цією книжкою... Принципово дозволяють, але хотять заборонити “Голову Ході”, “Анкету” — найкращі з моїх оповідань...”

Цензура часто чіплялась навіть до окремих висловів. Так, Косинка розповідав мені про те, як цензорка Р. Азарх вимагала, щоб він замінив в “Анкеті” вислів “наступив на образ Христа” висловом “наступив на ікону”, бо перший, мовляв, свідчить про релігійне мислення автора.

Але багато більшими проти цієї зовнішньої перешкоди були перешкоди суб’єктивно-творчі. Труднощі лежали в тому, що йому доводилось всупереч своїм поглядам пристосовуватись до офіційних настанов у літературі, іти в багатьох випадках на компроміс, нераз, може, кривити душею. Отже він мав подвійні “муки творчости” — звичайні, коли він, як і кожен письменник, мав знаходити якнайдоцільніші вислови для своїх задумів, і “специфічні”, коли йому треба було погодити творче сумління мистця з офіційними вимогами, що здебільшого мали характер прямого насильства над творчістю. “Треба писати якусь ура-халтуру, — писав він у листі до дружини 22. X. 1931 р. — тоді можна розраховувати, що вона матиме місце”.

Це був для нього, письменника з твердими ідеологічно-національними та мистецькими поглядами, дуже болючий момент, і він привів не тільки до кількісного зменшення його продукції, а й до якісного знецінення багатьох його творів, як це побачимо далі.

Відомо також, що з причини попутницького становища Гр. Косинки деякі його твори взагалі затратились. Це відноситься до його “Фавста” і повісті “Перевесла”. “Фавст” був надрукований щойно в журналі “Український Засів”, але це тільки чернетка, тимчасом як напевно відомо, що твір був викінчений. Я чув його в Києві в читанні самого автора, про нього як про закінчений твір, згадують у своїх історіях української літератури С. Єфремов та О. Дорошкевич. Повість “Перевесла”, розміром на 70 сторінок машинопису, бачив у редакції “Ґлобуса” поет І. С. (Л.). Це було вже після розстрілу Косинки, і співпрацівник редакції, Павло Бейлінов, при очах І. С. (Л.) порвав рукопис цієї повісти. Відомостей про те, щоб вона збереглася в якомусь іншому примірнику досі немає. Одно з ранніх Косинчиних оповідань переховувалось у проф. В. Петрова.

З жанрового боку Косинчині писання — це своєрідні реалістично-романтичні твори. Ці два елементи то переважають кожен зокрема в яких-ось творах, то химерно переплітаються в тому самому творі. Більше романтизму в його ранніх писаннях (“На золотих богів”, “Троєкутній бій”), менше в пізніших (“Мати”), а в деяких його й зовсім нема (“Анкета”, “Політика”). Сюжетний момент у цих творах здебільшого відходить на задній плян, і вони нераз мають характер просто нарису, окремого образка.

Цими своїми оповіданнями Косинка повів далі лінію розвитку української імпресіоністичної новелі, розробленої головно в творчості В. Стефаника та С. Васильченка. Це були улюблені його письменники, як він сам нераз про це писав у листах до мене. Та й вплив цих письменників на Косинчиних творах знати. Від В. Стефаника він узяв мотив “мужицької твердости” й “жорстокости” — в змісті, та засіб діялогічного зображення — у формі. Це можна відзначити в таких новелях, як “У хаті Штурми”, “Темна ніч”. Остання річ навіть у деяких подробицях збігається з Стефаниковим оповіданням “Злодій”. У Стефаника селяни напувають злодія перед смертю горілкою, у Косинки так само поводяться партизани із зловленим комунаром.

Васильченкові твори навіяли Косинці романтично-ліричне та фолкльорне забарвлення, такі теми, як “Перед світом”, “Місячний сміх”, “Темна ніч”.

Тематично Косинчині твори охоплюють радянську дійсність 20-х років нашого сторіччя. Це: селянський побут (“На буряки”, “В хаті Штурми”, “За ворітьми”, “Циркуль”); громадянська війна в різних її виявах (“На золотих богів”, “Троєкутний бій”, “Сорочка”, “Постріл”, “У житах” і ін.); радянсько пореволюційна дійсність (“Анкета”, “Політика”, “Змовини”); польсько-совєтська війна (“Мати”).

Усе це переважно сільські теми, крім одного “Оповідання без моралі”, дія якого відбувається в місті. Отже Гр. Косинка повною мірою селянський письменник.

На цьому тематичному тлі письменник дав яскраві картини побуту, воєнних подій та людські образи, з їх здебільшого болючими переживаннями. З найбільшою мистецькою силою змалював він те, що найкраще знав, — село з його побутом та типажем. Чи показує він ранок у селянській хаті, коли мати-вдова виряджає сина на буряки (“На буряки”), чи подає картину сільських сходин за ворітьми (“За ворітьми”), чи обговорює “межеве питання” “Циркуль”), — усе це і в загальному вигляді, і в деталях типове, правдиве. А там, де він поєднує побутову правду з трагічними людськими переживаннями, він дає клясичні у своїй мистецькій довершеності тексти. Подібні місця ми маємо в таких його творах, як “Мати”, “Політика”.

Ось дві сцени з “Матері”:

“Кінь, запряжений у нового, кованого биндюга, стоїть уже давно коло воріт; на возі лежить засланий брезентом чистий пирій, а в передку чорніє стара керея.

— Я поклав тобі, сину, керею про всякий случай, — каже до мене смутним, тремтячим голосом батько.

— Ну от. Не люблю я ваших жалощів! — вигукнув сердито коло порога, брязнувши цеберкою. Заберіть назад її, чуєте!

— Ех сину, сину, — промовляє докірливо батько. — Не кричи хоч ти вже на старого, бо й так закричали мене за цей місяць — жить не хочеться.

Мене пориває підійти до батька, взяти його широку з рубцями од кісся руку і поцілувати її, щоб він залишив собі цей цілунок на ціле життя.

Але я, прикусивши до болю нижню губу, поспішаю до хати: так, батькова правда — надходить велика буря...

“...Тихо заходять сьогодні до нашого двору люди; майстри тешуть під повіткою дубового хреста, а батько стоїть без картуза серед двору — руки спустив додолу: в його чубі заплуталося сіно, вітер хоче висмикнути, а сінина метляється, аж до густої брови дістає, але батько не хоче помогти вітрові — не підіймаються руки...”

Серед людських образів у творах Косинчиних особливо рельєфно вирізняються образи матері-вдови Марти (“За ворітьми”), баби Горпинки (там таки), образ батька (в опов. “Мати”), образ старого Кушніра та Швачки (в “Політиці”), партизан та дезертирів у “По-

стрілі" та "В житах", радянського активіста Собачки ("Анкета") тощо.

Одні з цих образів він показує з позитивного боку (Марта, батько) — другі з неґативного (Собачка). Але є й "мішані" типи Це ті образи, що в них відбилася ота болюча боротьба з офіційними наставами, образи, що виникли внаслідок компромісу. І вони вийшли внутрішньо фальшиві. Так, наприклад, Мартиниха в "Циркулі", з одного боку подана, як неґативний тип ("куркулька"), а з другого — вона висловлює позитивні думки, такі, що з ними явно згоден і автор.

— "Куркулі — кажуть, а які ми куркулі. Робимо — їмо, а хтось вилежує літо Боже, а по весні пухне, як та колода, — хіба ми винуваті. Роби, сине чортів, тоді будеш їсти, а так..."

Баба Горпинка, з одного боку, дана, як типовий у поведінці образ, а з другого — вона висловлює зовсім неможливі для неї слова:

— Бий його сила Божа! І не стид-страм — отакі здорові, в комсомол писати треба, а вони баштанують".

Така баба швидше плюне на саму згадку про комсомол, а не ставитиме в приклад!

Далі. Даючи неґативний образ "секретного аґента з бе-бе Собачку, він цю неґативність мотивує тим, що це... колишній український партизан ("чесно перейшов із банди Зеленого к радянській власті"). І навпаки. Швачка в "Політиці" — це для нас позитивний образ, а вчинки в нього з погляду автора неґативні ("комнезамщик"). Всіх повстанців та дезертирів автор подає нібито як бандитів, а насправді виразно їм симпатизує. Навіть каже про це: "А Діброва в житах не бандит, ні, це..." Тут красномовна фігура змовчання. Або ще: "Ми дезертири — народ боєвий..."

Роздвоєність образів затемнює й ідейну спрямованість творів, і якби не його виразна в національному розумінні життєва путь та не мученицька смерть за Україну, то не завжди було б ясно, яка кінець-кінцем його ідеологія. Виникають же тепер у декого думки про щирість "перебудови" таких колись національно чистих письменників, як П. Тичина та М. Рильський!

Та й про Косинку, ще за його життя, з огляду на відзначуване тут явище в його творчості писав О. Дорошкевич як про письменника, що "не виявляє власного світогляду, здебільшого не показує читачеві ідейного розв'язання напруження; його оповідання без виразної ідеології" ("Підручник історії української літератури").

Але в нас, кажу, таких сумнівів уже не може бути. А поза всім цим ми маємо тепер, хоч і в фраґментах, ще й такий твір, який якнайвиразніше свідчить про його українську національну спрямованість. Я маю на увазі той твір, що був написаний безкомпромісово, — оповідання "Фавст".

"Фавст" — це в'язничне прізвище селянина з Поділля, активного борця з більшовиками. Це романтичний образ борця за волю України.

Ось якими рисами змальовує письменник цю постать:

"Кінь у мене був Іскра, а коли виїздила наша сотня з лісу — у гривах кінських пісні цвіли, зелені бори дороги нам стежили, і ми були самі, як бір, зелені, такі молоді й завзяті... На команду: Кіннота, на коні! — вихором злітали, острогами дзвонили і стременами бряжчали, аж підкови в коней — мчали так степами українськими; а поруч бір, бором ніч з вогнями йде: тоді горіли бори".

Отже нам ясно, що оті ніби хитання — то продукт тих жорстоких умов, у яких йому доводилось жити і творити. Це ми спостерігаємо і в творах багатьох інших щирих патріотів, — в Антоненка-Давидовича ("Смерть"), у М. Куліша "Мина Мазайло — образ дядька Тараса, Мокія, комсомольців).

Наостанку треба відзначити яскравість мовно-стилістичного боку творів Косинки. Мовна образність просто переповнює його тексти. Його улюблені епітети та вислови такі, як от "заплаканий у росах ранок", "заспаний ранок", метафори такі, як "вороними кіньми спинилось літо коло Гординої могили", "спотикаючись стернею, побігли мої дитячі літа", "пахли степом мої дитячі літа..."

Рясно оздоблює він свої тексти фолкльорним, власне пісенним матеріялом, після вплітається майже в кожне оповідання, так, як і у Васильченка.

Мова в Косинки народня, розповідна, з украпленням вузько-місцевих слів ("зарічана-базішлива, оплечанки-сани, полівка, закасані рукава, стрижень). В мові персонажів трапляються русизми, а такі як Собачка, Горват-Божечко й інші говорять взагалі жарґоном.

Підсумовуючи, ми приходимо до безперечного висновку, що Косинка — це яскравий літературний талант, і його твори — це одно з найцінніших надбань нашого письменства пореволюційної доби. І жаль до болю, коли ми усвідомлюємо собі, що жахливе становище нашого народу в великій частині покалічило його твори, а ще більший бере жаль, що він так рано — маючи всього 35 років — загинув.

Дмитро ЧУБ

Півгодини в Аркадія Любченка

1945 - 1955

Це було наприкінці 1944 року.

Заходило сонце, коли я есбаном під'їжджав до Потсдаму. Четвертий номер трамваю довіз мене до Сігізмундштрассе, на якій мешкав Аркадій Панасович Любченко. Він жив на третьому поверсі. Двері відчинила висока, худа, сива німкеня.

— Тут мешкає письменник Любченко? — запитав я. Вона впустила мене, попередньо зголосивши.

— Прийшов відвідати хрещеного батька, — сказав я, вітаючись із Аркадієм Панасовичем.

— Хто б сказав, що ми зустрінемося у Потсдамі? — радісно запитав він, запрошуючи до кімнати.

Востаннє я бачив А. П. у Львові після звільнення з гестапівського арешту й тортур. Його вигляд тоді був жахливий: обличчя знищене, все в зморшках, вузлах, лупилося... Тому я найперше запитав про здоров'я, сідаючи на канапу.

— Все гаразд, дякую, — сказав він бадьорим і оптимістичним тоном, як було давніше, а за хвилину додав:

— Але два дні тому лікар мені сказав, що конче треба робити операцію язви шлунка. Зараз є умови для цього.

В цей час до кімнати увійшов невеличкий хлопчик, його синок.

— Знайомся, Олесю, — сказав А. П. до сина.

— Скільки вже вашому козакові?

— Сім років, — відповів сам Олесь, і незабаром пішов до іншої кімнати.

Аркадія П. я знав ще здому. Він, як мені здавалося, прихильно ставився до мене, запрошував до себе додому, бували з ним на прогулянці у харківському парку, познайомив якось мене з Лесем Курбасем, благословив до друку мою першу книжку. Давав поради у літературних питаннях, радив, що слід читати з філософських творів.

Наша розмова торкнулась літературного журналу, який він мав редагувати. Це мав бути солідний журнал. На його питання про авторів я висловив думку, що сил вистачить, треба тільки їх зорганізувати.

— Десь перебуває Анатоль Гак, — сказав він, — треба б його повідомити.

— Я з ним листуюся, — кажу я, — можу написати. До речі, — додав я, — у нього є великий роман "Золоті ворота", який він почав трохи переробляти.

— Я його читав, — сказав Любченко, — от ним почати б журнал і давати з продовженням у кількох числах.

Далі А. П. висловив велику потребу у філософських працях, зокрема у матеріялі про сучасність, про сьогоднішню філософську думку. Згадували проф. Чижевського, згадували арештованого НКВД талановитого Остапа Демчука, Багряного, Костюка, Веретенченка...

— А з Ващенком я разом їхав до Словаччини, — сказав А. П. Він теж може дати щось цікаве.

Надворі вже вечоріло, в хаті стояли сутінки. А. П. розпитував про настрій людей... Коли мова зайшла про Власова, про ті одиниці малоросів, що пішли до нього, А. П. сказав:

— А може то й краще, що все сміття спливе і в потрібний час не заважатиме.

Час швидко минув, мені здавалося, що минуло всього півгодини, та я поспішав на поїзд. А. П. просив іншим разом завітати на довше.

Їдучи назад, я згадував наші попередні зустрічі, ще дома. Він завжди був бадьорий, енергійний, твердий, часом гнівний, нервовий і запальний, але стриманий.

Свою творчість А. Любченко почав з віршів, але скоро перейшов на прозу. Був прекрасним виконавцем своїх творів на сцені під час літературних виступів. Найбільше читав своє оповідання "Зяма", яке було видане і німецькою мовою. Із творів, що відомі й еміграційному читачеві, знаний багатьом його твір "Вертеп", що був надрукований ще 1930-31 року, а потім 1943-44 р. у Львові.

Був добрим полемістом. Десь 1930-31 року він надрукував у "Літературній газеті" новелю чи нарис "Обеліска Салманасара". Мовознавець Наум Каганович надрукував на цей твір критичну статтю, обвинувачуючи автора за відірваність від життьових тем, за неактуальність, за штучну вишуканість. Та А. П. не розгубився, він написав ще гострішу контрстаттю, де висміяв Кагановича як нефахівця в літературних справах, і Каганович більше вже не озивався.

Аркадій Любченко у віці 28-30 років.

Аркадій Любченко був свого часу секретарем літературної організації Вапліте, а після ліквідації цієї організації разом з М. Хвильовим організовує літер. організацію "Пролітфронт", де був і одним з редакторів одноіменного журнала "Пролітфронт", який теж незабаром був закритий з наказу влади.

1931-32 років написав п'єсу на тему боротьби західньоукраїнців проти польської окупації, її мав ставити Курбас у Березолі, але дальшої долі цього твору не пригадую.

1932 року А. П. недовгий час працював редактором відділу художньої літератури у в-ві "Література і Мистецтво". Знав чужі мови — німецьку, польську й французьку.

Після самогубства М. Хвильового писав мало. Десь 1936 року на питання, над чим він тепер працює, він відповів:

— А хіба тепер можна щось порядне писати? Я маю майже закінчену велику річ, але друкувати її тепер не можна.

Після зміни окупацій, тобто з приходом німецького війська, він активно співпрацює в газеті "Нова Україна" в Харкові, пише запальні статті-передовиці, де закликав усіх, хто не продав своєї душі московському окупантові, стати єдиним фронтом проти найбільшого ворога України — червоної Москви. Статті визначалися надзвичайною силою та патріотизмом.

У тій же газеті, "Нова Україна", А. Любченко надрукував надзвичайно цікаві спогади про Хвильового в кількох числах під назвою "Його таємниця", де розповідає про свої зустрічі, розмови і подорожі з М. Хвильовим по Україні, зокрема під час голоду, пише про те, як М. Х. переживав і як реагував на бачені картини голоду і як не раз ставав на оборону тих нещасних.

Помер письменник А. Любченко 25 лютого 1945 р. в Бад-Кіссінгені під час операції тієї ж язви шлунку, що збирався оперувати давніше.

В його особі Україна втратила одного з кращих письменників сучасности, доброго організатора, редактора (знавця мови), людину з високою культурою слова і палкого патріота. Окупаційні обставини не дали йому, як багатьом його друзям, виявити на всю широчінь свого таланту, проте і та частина його творчости, що лишилась по ньому, дає нам можливість говорити про його небуденну обдарованість.

А. ЛЮБЧЕНКО

ЙОГО ТАЄМНИЦЯ

Уривок

...В купе стало хмарно від цигаркового диму. З головою, згаряченою та обважнілою, вийшов я до тамбура, де крізь розбиту шибку середніх дверей текла степова прохолода. Потяг якраз зупинився перед закритим семафором, було тихо, і тоді вчувся десь поблизу протяжний плач. Серед нічної сутіні на буферній площадці між вагонами я помітив тьмяні обриси людей. Я спитав. Плач сполохано урвався. Нашорошені постаті не ворушились. А згодом знову захлипало скавуління. Я попросив не лякатись, ще раз поспитав, хто ж там і чого скимлить. Несміливий голос з дальшої відстані пояснив, що це хлоп'я вболіває за втраченим батьком. За хвилину я вже ліз буферами на площадку, де в різних небезпечних позах учеписто сиділо чоловіка з п'ять і поміж ними, нацупивши ряднину на голову, скулився та скиглив хлопчик. Щойно спробував я підвести його, щоб забрати до вагону, як він брусувато одсахнувся, уперся і заплакав ще дужче. Тільки після довгих умовлянь, після настирливих заохочувань з боку сусідів пощастило зрушити його з місця.

Хвильовий зустрів нас зраділо, заходився одразу годувати вихристого кирпатенького гостя, який продовжував кулитись і позирав сторожко, набурмосено, мов те вовченя. Але Микола зумів так вдало підгорнутися до нього, виявив стільки ніжности й теплоти, що дуже швидко зогрів це маленьке і вже затиснуте в кулачок серце. Виявилось, що батько малого загубився на передостанній станції, де вони цілою родиною силкувались пропхатись до вагону. Згадавши за батька, хлопчик знову скривився, заплакав.

— Чекай, кирпоносику, зараз пошукаємо твого батька. Не тужи, знайдемо батька! — весело запевнив Микола, зірвався на ноги і, перш ніж я встиг його перепитати, вискочив за двері.

Яка ж невимовна була наша радість, коли він згодом справді привів батька. Він на ходу потягу нишпорив по всіх вагонах і врешті натрапив на людину, що своєю чергою розпачливо пошукувала за дитиною. Вкупі з батьком прийшло ще двоє старшеньких дівчаток. Сяк-так розмістилися в тісному купе. Щастям сповнений хлопчик горнувся до літнього, побитого рясними зморщками селянина, а той все гладив його невкладистою шкарубкою рукою і повільно розповідав про своє горе. Працював, мовляв, хазяйновито, зобов'язання перед державою виконав чесно, додатковий хлібний податок одміряв старанно, новий додатковий податок ледве знатужив, зібравши останні крихти, а вони, представники влади, ще та знову ще вимагали хліба. Де ж того хліба взяти, коли сам сидиш на остюках, лушпинням давишся? В їхньому селі більша половина хат спорожніла. Хто від жолудів та макухи опух, помер, а хто пустився берега на одчай душі, жебрати подався. У нього особисто дружина померла. Лишився з трьома дітьми, хотів був примістити їх у сестри на Полтавщині, аж і сестра не сьогодні-завтра Богу душу віддасть. Тепер їде він на Поділля, де, кажуть, ліпше людям живеться. Хоче там в одному селі під Кам'янцем пошукати на певний час ласки у свояка.

Двері розчинились. На порозі з'явився провідник*).

— Посторонніх пущать воспрещається, — суворо проголосив він і скомандував до наших гостей: — Ану, братва, витрясайсь отсюдова!

Ми запротестували, пояснили, що ці люди доїдуть з нами тільки до Ромодану, — отже нічого здіймати галас, раз ми, хазяїни купе, не заперечуємо.

— Посторонніх пущать воспрещається, говору вам! — зухвало повторив провідник, посилаючись на силу закона.

Хвильовий пересмикнув плечима, підтягнувся, попросив ще раз не турбувати присутніх. Він брав на себе цілковиту відповідальність за маленьке порушення залізничних правил і пропонував доплату за випадкових пасажирів. Він спробував також вплинути на службовця психологічно, покликаючись на його людяність, на властиві, мабуть, і йому особисто батьківські почуття.

— А я вам руським язиком говору: пущать воспрещається! — тупо випалив службовець і заміристо шарпнув селянина: — витрясайсь отсюдова!

Хвильового наче пружиною підкинуло. Скочивши, блискавичним похватом згріб він провідника за рамено і прошепотів надсадно в самісіньке обличчя:

— Хам! Не смій!

---

*) Згаданий провідник, виконуючи ролю сексота НКВД, як це роблять більшість провідників вагонів у поїздах, перед цим зайшов до купе і почав заводити провокаційну розмову, в чому його А. Любченко вдало викрив і попросив за двері, під голосний саркастичний сміх М. Хвильового. (Д. Ч.).

Він був страшний. Бліді губи скривились, очі буяли розхистаним гнівом. Вся істота нап'ялась, готова до разючого удару. І цей удар напевно стався б, коли б провідник хоч трошки виявив опір. Ні, його докраю приголомшила сміливість і сила. Він знітився. Він пополотнів, чимраз осідав, ставав низеньким, маленьким, нахиляючи праве рамено, в якому, видко, ярився нестерпний біль.

— Геть звідси! І поки я їду, щоб тут і духу твого не було!

Провідник безшумно вислизнув. До самого Ромодану ніхто нас більше не турбував.

У Ромодані з великими труднощами добули ми для наших знайомих квитки на дальшу їхню путь. Ми поділилися з ними запасом харчів і попращалися з гірким почуттям, що наша допомога — мізерна крапелька в бурхливому морі, хвилі якого вщерть затоплювали і цю станцію.

Перелізаючи через купи сонних тіл, продираючись крізь задушливу тісноту, вийшли зрештою вдвох на одкритий перон, щоб тут дочекатися потягу на Лохвицю. Одразу ж від перону починався голий степ, розгонисто стелився навкруги, і велика станція, обарвлена вогнями, бовваніла серед нічної степової стихії, мов зачудований самотній корабель. Перед нами лежав потужний чорнозем Полтавщини, на якому пухли й гинули голодні люди. Перед нами лежала благословенна земля, в якій таївся незліченний скарб і яку здавна підгорнув під себе загребущою лапою чужинець...

Від редакції: Це уривок із спогадів про М. Хвильового — "Його таємниця", — друкованих у газеті "Нова Україна", Харків, який нам прислав Дм. Чуб.

3-ій з'їзд Спілки радянських письменників України

З'їзд відбувався в Києві від 27 жовтня по 1 листопада 1954 р. Відкрив його О. Корнійчук пропаґандивною промовою, з якої варті уваги хіба оці кілька рядків, які говорять про факти:

"Кращими творами українських письменників пишається український народ. Вони здобули визнання, любов і серед читачів братніх народів. **Тільки за останні шість років було видано на мовах народів нашої Вітчизни 1.600 книг українських письменників загальним тиражем понад 50 мільйонів примірників."**

Корнійчукова промова закінчилась, звичайно, овацією на честь компартії та уряду...

Після того, слово бере О. Гончар і пропонує велику президію, складену з делеґатів та гостей З'їзду (серед гостей були представники письменників більшости союзних та автономних республік) та з партійних і державників чиновників. Він же пропонує і склад редакційної та мандатної комісій.

Характерно, що В. Сосюри в жоден керівний орган З'їзду не обрано. Не вшановано ніде пам'ять письменників, що померли в міжз'їздовому часі, як, напр., Ю. Яновський, О. Донченко та інші. Про них і про їх твори говорено, як про твори присутніх на З'їзді.

З'їзд прийняв такий порядок денний:

1. Стан і завдання української радянської літератури (доповідь М. Бажана). Українська радянська драматургія і кінодраматургія (співдоповідь Л. Дмитерка). Українська радянська література для дітей (співдоповідь Наталі Забіли). 2. Звіт про роботу ревізійної комісії (доповідь П. Панча). 3. Вибори керівних органів Спілки радянських письменників України. 4. Вибори делеґатів на Другий Всесоюзний з'їзд радянських письменників.

Доповідь Миколи Бажана

Голова СРПУ, М. Бажан, виголосив тригодинну доповідь-звіт. Як властиво кожному "самостраховщикові", М. Бажан не виявив ані сміливости, ані не сказав нічого нового, і з його величезної доповіді нема найменшої змоги уявити процес розвитку української радянської літератури: він намагався згадати всіх і все, не вдаючись у глибшу аналізу згаданих фактів, і навіть не намагався зробити якісь прогнози, визначити шляхи розвитку літератури на майбутнє.

Окремі письменники гостро критикували його доповідь. Мабуть найвлучніше схарактеризував її А. Малишко: "Доповідь складена, — говорив Малишко, — з додатніх відгуків і від'ємних, і вони так зрівноважені, що важко зрозуміти, чого ж більше в нашій літературі: хорошого чи поганого. Творчий процес розвитку великої української літератури в доповіді не розкрито."

Уважно перечитавши Бажанову доповідь, я не можу до Малишкової характеристики нічого додати. — вона цілком правдива.

Стверджуючи зріст літератури, Бажан називає кілька десятків письменників та їх творів, які на його думку свідчать про цей зріст. Але негайно робить їм закид, що в їх творчости часто-густо **література перестає бути галузею людинознавства,** бо письменники захоплюються описами сторонніх, підрядних, явищ і речей, часто письменник захоплюється технікою, стаючи на шлях техніцизму: "І тоді проблеми технічні перестають бути проблемами людинознавства, і тоді герої виступають не як творці, володарі техніки, а як її придатки, її прислужники."

Що й казати — золоті слова. І правдиві! На це смертельно хворіє вся радянська література, як і вся радянська система: людина там справді безвольний додаток не тільки до техніки, а й до божевільних ідей, людина там — раб, на якому здійснюють найбезглуздіші експерименти. Якби М. Бажан був справжньою людиною, а не боязким "самостраховщиком" та рабом для експериментів, то спершись на цю тезу, міг би перекреслити майже всю сучасну радянську літературу, і тоді, може, вдалося б йому витичити її шлях у майбутнє. Та він цього не тільки не міг, а, здається, й не хотів зробити.

Далі М. Бажан додає, що краса людини розкривається в патосі праці. Саме це розкриття людської душі "вірно показано в задушевній новелі О. Гончара "Соняшники". (Цю новелю наші читачі вже знають — вона друкувалась у "Н. Днях").

Доповідач розправляється (це тепер модно і він тут виступає сміливіш) і з теорією безконфліктности в літературних творах. Суть цієї теорії в тім, що, мовляв, усі радянські люди добрі, отже, наділяти їх від'ємними рисами — значить зводити наклепи. Тому всі герої й ситуації були припудровані й підсолоджені, жодного конфлікту в героя і в творі не було, себто не було фактично художньої літератури.

Відзначаючи осяги окремих письменників у ділянці великого роману, М. Бажан закидає багатьом романістам безсюжетність, композиційну аморфність, перевантаженість деталями, хронікальний виклад, розтягненість творів. За приклад ставить М. Стельмахів роман "Велика рідня", який у російському перекладі вийшов на 200 сторінок тоншим, ніж в оригіналі...

Говорячи про драматургію, М. Бажан відзначає п'єси О. Корнійчука, зокрема нову його п'єсу "Крила", передбачаючи, що "про висловлювання її героїв багато говоритимуть, дискутуватимуть, сперечатимуть-

ся...” Говорячи про нову й справді цікаву п'єсу В. Минка “Не називаючи прізвищ”, доповідач закидає йому, що “нові соціялістичні риси характеру позитивних персонажів він показав маловиразно й недійово, що є слабкою ідейно-художньою стороною твору...”

Згадавши “Дочку прокурора” покійного Юрія Яновського, М. Бажан запевняє, що основний недолік цієї п'єси “саме в тому й полягає, що в ній немає сильних, дійових образів радянських людей, ворогів того задушливого закапелку, в якому виникла драма молодої радянської дівчини Лілі Чуйко.”

М. Бажан, звичайно, тут не міг сказати, що тим “задушливим закапелком” є весь СРСР, у якому “виникла драма” не тільки Лілі Чуйко, а й цілих народів і їх літератур. Знаменно, що “запахи” цього закапелку по смерти Сталіна потрохи витягуються на світ Божий. Перший почав їх витягувати Ю. Яновський (“Дочка прокурора”), потім В. Минко (“Не називаючи прізвищ”) та О. Корнійчук (“Крила”). Всі ці п'єси наперебій виставляють усі театри СРСР, починаючи з Москви і кінчаючи холодною Якутією. І всюди вони мають нечуваний в СРСР успіх у глядача. Розкривають уже цей “закапелок” і повістярі, напр., О. Гончар у своїй останній повісті “Щоб світився вогник”, з якою ми ще познайомимо наших читачів.

В ділянці сатири М. Бажан відзначає Остапа Вишню, С. Олійника, П. Сліпчука, С. Воскрекасенка, Я. Галана, С. Тудора та інших.

В ділянці поезії М. Бажан відзначає П. Тичину, М. Рильського (“Ранок нашої вітчизни”) та Л. Первомайського, заявивши, що не схильний закидати Первомайському похмурість кольориту і обвинувачувати його “в трагічному сприйнятті дійсности”, як то роблять критики.

Після Л. Первомайського, М. Бажан говорить про В. Сосюру, черговий раз картаючи його за старі гріхи, заявляючи, що "радянський читач має право вимагати від Сосюри більш продуманих і художньо цініших творів.."

Говорячи про А. Малишка, М. Б. відзначає його збірку "За синім морем", "Корейську поему" та найновішу Малишкову збірку "Книга братів", зазначаючи, що в останній збірці "є й невиразні твори, неопрацьовані строфи, поспішно накреслені рядки". (Поезії з цієї збірки див. у "Н. Д." ч. 58).

Далі — мова про П. Воронька, що "успішно шукає.. змістовне слово, поборює ту деяку розкошланість мови і образної системи, яка позначилась на його перших творах". Потім згадуються М. Нагнибіда, Любов Забашта, М. Руденко, П. Дорошко, О. Підсуха, М. Упеник та інші і зокрема наймолодші поети — Д. Павличка, І. Рядченко, В. Федорович, Б. Степанюк.

Розглядові літературознавства та літературної критики М. Бажан присвячує цілий розділ доповіді. Він підкреслює, що за шість міжз'їздовських років у цій ділянці є чималі осяги. Зокрема підкреслює вихід у світ першого тому "Історії української літератури", створеної Інститутом Літератури Академії Наук. Гордиться тим, що літературознавство було скероване на розкриття зв'язків української літератури з російською, б'ючи поклони презренного малороса перед "старшим братом".

Тут він знову перераховує десятки імен і творів, виставляючи на перше місце справжнього україножера й людоненависника, Л. Новиченка, закидає "ображене мовчання" Ю. Кобилецькому (в 1951-52 рр. була гостро розкритикована його праця про Івана Франка). Поруч з тим стверджує, що серед критиків інколи трапляються люди непідготовані, псевдовчені. До них зараховує львівського критика В. Півторадні, що вмістив у журналі "Жовтень" (Львів) статтю про майстерність художнього мотивування. "Стаття, — говорить М. Бажан, — просто кумедна своєю претензійністю, поєднаною з дивовижною неписьменністю. На подібному ж псевдонауковому рівні написана й стаття критика К. Сторчака про трагедію..."

Цікаво, що чи не вперше за останні 15-20 років заговорено про мову, як основний елемент художнього твору. Питання мови письменника не менш важливе й для еміграційних літераторів. Серед нас панує дика, висловлюючись делікатно, думка, що письменникові зовсім непотрібно знати мову! Ми ще й досі не позбавились отого незрозумілого в нормальних умовах терміну — "мовний редактор". Дивна річ. Уявім собі, що за кравецтво сучасного найдорожчого одягу взявся б дикий бушмен, що не вміє орудувати ножицями й голкою, і почав би шити "великі твори", розраховуючи на якогось кравецького ножице-голчаного "редактора", який усю його примітивну бушменську майстерність... належно відредагує!.. Чи може бути сумнів, що порядна людина не зможе надіти на себе "великий твір" того, не менш великого і архигеніяльного майстра: він надаватиметься лише тому ж бушменові..

Мова наших письменників на еміґрації, як і в Україні, за останні десятиліття зубожіла просто катастрофально. І говорити про мову в рецензіях і критичних статтях у нас вважається нижче літературознавчої гідности. Перегляньте для прикладу всі числа "Нових Днів". Серед кількох десятків, інколи навіть дуже глибоких критичних статтей і добрих рецензій про мову письменника говориться лише в одній статті: В. Чорногай, "Поема непереможного оптимізму" ("Тигролови" Ів. Багряного), "Н. Д." чч. 41 та 42.

Ось чому я залюбки зацитую повністю Бажанові думки про літературну майстерність:

"Боротися за майстерність літератури не можна, не борючись за високу мовну культуру письменника. Мова — першоелемент художнього твору. Проте за останній час ряд критиків, а подекуди й преса, не тільки не бореться за чистоту, багатство, народність мови, а, навпаки, збиває з пантелику письменника, штовхає його на штучне збіднення мови, на зведення її до набору небагатьох канцелярсько-суконних зворотів.

Боротьбі за чистоту української мови — цієї великої мови великого народу — не приділяють належної уваги ні Інститут мовознавства АН УРСР, ні наша критика, ні письменники. Треба уважніше ставитись до чистоти й народности мови, засуджуючи всякі випадки її засмічення, збіднення, перекручення.

Невміння деяких критиків розібратися з художнім твором, визначити його позитивні сторони, роз'яснити і авторові, й читачам його слабості, а тим паче переконливо роз'яснити його помилки — це невміння деякі критики замінюють огульним вихвалянням чи огульним засудженням того або іншого твору, поспішаючи наліпити на нього відповідний ярличок. Зрозуміло, що користі з цього не буває.

Критика повинна бути вдумливою, товариською, діяти методом роз'яснення й переконання. Якщо та частина критиків, яка, за браком інших засобів, діяла досі дубинкою або кадилом, відмовиться від цих інструментів, то тоді вона на ділі стане справжнім другом письменника і надійним порадником читача.

Пережитки групівщини, приятелізм, "чиношанування", які до кінця в нашому середовищі ще не подолані, заважають успішному розгортанню і зміцненню критики."

А на еміґрації хіба не стоїть на перешкоді розвитку літератури "чиношанування"?.. Чи не більше ще, ніж в Україні.

Про зріст письменницьких кадрів в Україні Бажан подає такі факти:

"Письменницька організація України рік-у-рік поповнює свої лави за рахунок талановитої молоді... Приплив молодих творчих сил у нашу літературу за останні роки особливо великий. З кращих творів, що з'явилися після Другого з'їзду СРПУ, велика частина належить молодим письменникам.

За період між Другим і Третім з'їздами до членів Спілки прийнято 128 чоловік. За цей час в літературу прийшли такі прозаїки, як М. Чабанівський, С. Чорнобривець, П. Автомонов, А. Хорунжий, М. Томчаній, П. Загребельний, поети І. Рядченко, Надія Хоменко, Є. Доломан, П. Шадур, Алевтина Дрозд, драматурги Є. Кравченко, Ф. Вольний, М. Дубов та багато інших літераторів.

Тільки у видавництві "Радянський письменник" за міжз'їздівський період вийшло з друку понад 70 пер-

---

Г. ЧОРНОБИЦЬКА

* *
*

Кришталький іней блисками холоне —
Сліпучий фон на синій твій берет,
А лижов гін несе тебе вперед
До берегів у білому полоні.

Вбачаєш знак у явора поклоні,
Шукаєш мови з лицарем дерев,
Тимчасом вітер заздрісно бере
Спіралі кіс у трепетні долоні.

У давнині лишив я світлий образ.
Сьогодні віє неминучий бриз,
Гаряча пальма хилиться униз
І кида тінь — що мить, то інший обрис,

А спраглий зір мій ловить у півсні
І злото кіс твоїх, і білий сніг...

ших книг молодих письменників. Чимало книг молодих авторів випустило видавництво "Молодь" та обласні видавництва. Крім того, більше 100 початкуючих авторів надрукували свої перші твори в альманахах.

Молодий прозаїк Ю. Мушкетик написав цікаву історичну повість "Семен Палій". Вийшли з друку романи Б. Бєлєнкова "Рассвет пламенеет" та В. Баграновського "Дорога призвания", книга В. Лагоди "Квітень".

Журнал "Жовтень" нещодавно опублікував повість молодої волинської письменниці Ольги Ткачук "Назустріч волі".

Понад десять п'єс молодих драматургів поставлено лише в цьому році в ряді театрів України.

Приходять молоді сили й на ділянку критики. Їх увагу привертають актуальні проблеми радянської літератури. Над такими проблемами працюють П. Моргаєнко, В. П'янов, Л. Коваленко.

Цей творчий доробок молодих літераторів свідчить про їх значну активність і про різноманітність жанрів, в яких вони працюють..."

"Практика показала, що найбільш дійовою і плодотворною формою роботи з молодими письменниками є обласні літературні об'єднання...

Літоб'єднання зараз існують в усіх областях Української РСР. В них налічується понад 900 початківців, з яких більше ніж 350 осіб систематично друкуються в обласній і республіканській пресі.

Комісія по роботі з молодими авторами СРПУ щодня одержує велику кількість рукописів молодих прозаїків, поетів і драматургів. Рукописи надходять не тільки з областей нашої республіки, а й з багатьох місць за межами УРСР. До рецензування цих творів залучено досвідчених письмеників — поетів, прозаїків, критиків.

Нове поповнення нашої літератури свіжими молодими силами значною мірою іде з письменницьких обласних організацій, для яких, як і для президії, робота з молодими талантами є одним з найважливіших завдань. В обласних організаціях письменників уже згуртовано значні сили.

У своїй роботі керівництво СРПУ прагнуло зміцнити обласні письменницькі організації там, де вони існують, і створити нові організації в тих областях, де вже виросла і виявила себе літературна молодь. У цій справі в нас є певні зрушення — письменницька організація Донбасу за час між двома з'їздами зросла до 22 членів і кандидатів, організація харківських письменників — до 33 членів СРПУ. Львівська організація має 36 осіб. Зросли кількісно й такі організації, як Закарпатська, Одеська.

За цей же час з'явилась нова обласна письменницька організація — Дніпропетровська, що нараховує 10 членів і кандидатів СРПУ."

"До Спілки радянських письменників України прийшла група письменників Криму, серед яких один з найстаріших письменників країни, автор відомої епопеї "Севастопольская страда" С. Сергеєв-Ценський, визначні письменники Є. Поповкін, М. Нікандров, Д. Холендро та інші. Нашим обов'язком є всіляко допомагати Кримській організації, добре знати її творче обличчя, її творчі можливісті, щоб з Криму ішло нове й нове поповнення лав українських і російських письменників нашої республіки."

Коли порівнювати доповідь М. Бажана з доповідями проф. Юрія Шереха чи В. Домонтовича на з'їзді еміграційного МУР-у, то можна зробити висновок, що М. Бажан не зазирає в глибину літературно процесу, уникає всяких проблем, а скорше човгається по поверхні, як новими підошвами по паркеті.

Співдоповідь П. Тичини про молодих поетів, виголошена на з'їзді, була чи не найогиднішою: у своєму підхалімстві і самострахуванні цей, може, й найбільший український поет нашого століття, перейшов усякі межі. На прикладі П. Тичини яскраво бачимо, як російська комуністична система знищує людину. З Тичини не можна сміятися — над ним треба плакати... Але в ім'я об'єктивности скажу, що його доповідь — стара, стара сталінська патефонна плита, яка, зовсім без потреби вже, була відіграна на останньому з'їзді письменників України. Психоза страху не лишили Тичини й сьогодні, коли зотлів не тільки сам Сталін, а й дотліває його система придушення літератури.

Та якби там не було, можна зробити висновок, що підрадянська українська література, яка сьогодні ще не може дати великих загальнолюдських творів, завдяки своєму поневоленні, швидко зростає, ростуть нові літературні сили, **українці сьогодні ведуть перед в цілому СРСР в ділянці поезії** (Тичина, Бажан, Рильський), **українці мають монополію в радянській драматургії** (Яновський, Минко, Корнійчук, Баш та інші), **українці змагаються за перше місце в СРСР в ділянці художньої прози** (Гончар та інші). Якби ми критично не ставились до згаданих тут осіб і до їх творчости, але так чи інакше, а їх діяльність буде на рахункові українських перемог.

За приклад зросту української сили в СРСР наведу факт, що навіть такий обережний чоловік, як М. Бажан, наводячи приклади і порівняння з радянських письменників, на першому місці ставить українців, а тоді вже росіян. Коли ж мова про клясиків, то він на це ще не зважується, але чергує їх: наприклад, Пушкін, Шевченко і т. д., ставлячи одного російського клясика, а за ним зараз українського. Це ніби дрібний факт, але він дуже вимовний — ще пару років тому це було неможливе.

Твори українських письменників завойовують книжковий ринок СРСР, а це, всупереч бажанню російського окупанта, таки скріплює наші позиції в цій сучасній тюрмі народів. Питома вага українства в СРСР в повоєнні роки зросла до небувалості досі ролі. І це доказ нашої молодости, сили, а в скорому майбутньому й перемоги.

Дальші інформації про з'їзд письмеників — у наступному числі.

П. Волиняк

СКЛАД ДЕЛЕҐАТІВ 2-ГО ЗЇЗДУ ПИСЬМЕННИКІВ СРСР

(За доповіддю Л. Нікуліна — голови мандатної комісії з'їзду).

Росіян — 250, **українців — 71,** жидів — 72, грузин — 45, вірмен — 36, білорусів — 28, азербайджанців — 28, казахів — 20, латишів — 15, татар — 14, узбеків — 13 литовців — 12, таджиків — 10, киргизів — 10 і т.д.

Ці цифри показують, як упосліджені українні в СРСР: на яких 90 мільйонів росіян — 250 делеґатів, а на 45 мільйонів українрів — тільки 71. Ще разючиша різниця, коли порівняти з жидами: жидів нараховується в СРСР тепер менше 3 мільйонів, а делеґатів вони мали 72, себто більше від українців! Цікаво, куди зараховано таких письменників, як Натан Рибак, Юхим Мартич, Марко Зісман, Л. Первомайський та інші?

Цікаво, що навіть з такими народами, як грузини, вірмени та інші малі кількісно народи, українці виглядали на з'їзді чисельно дуже бідно. Звертає увагу, щоправда, факт, що українці подані безпосередньо після росіян, хоч їх менше від жидів.

Ще гірше — просто трагічно! — виглядали українці на І-му Всесоюзному з'їзді письменників СРСР (1934 р.): росіян — 201, українців — 30, грузин — 28, вірмен — 19, білорусів — 17, узбеків — 12, казахів — 6, і т.д. Той з'їзд відбувався саме по закінченні сталінсько-постишевського терору, якого ще не бачив світ...

Усіх делеґатів було 738, з них з правом ухвального голосу — 626, дорадчого — 112. Комуністів серед делеґатів — 72.5%. Звертаємо увагу, що комсомолець в СРСР вважається безпартійним.

За категоріями дільности делеґати з'їзду розподілялися так: 274 прозаїки, 241 поет, 64 драматурги, 12

кінодраматургів, 65 критиків та літературознавців, 30 дитячих письменників, 18 перекладачів та журналістів, 14 нарисовців, 1 "сказитель" (творець билін?), 1 фольклорист.

За освітою делеґати ділилися: 359 з вищою, 205 з незакінченою вищою, 134 з середньою, 55 зі вченими ступнями, 175 дійсних членів Академій Наук.

За радянськими суспільними східцями відзначено такі групи: лавреатів Сталінських премій — 161, депутатів Верховної Ради СРСР — 31, депутатів Верх. Рад Союзних республік — 41.

Участь українців у керівних органах З'їзду така: у президії З'їзду 5 осіб — М. Бажан, В. Василевська (дякуймо Корнійчукові, що збільшив нашу націю на одну теж-українку!), О. Корнійчук, М. Рильський, П. Тичина; у секретаріяті З'їзду: О. Гончар, С. Скляренко, Ю. Смолич; у мандатній комісії: А. Головко, А. Малишко; у редакційній комісії — тільки один Л. Дмитерко.

Керівного становища на З'їзді ніхто з українців не займав, хоч українці в деяких ділянках літератури займають сьогодні провідну, якщо не монопольну, ролю. Зокрема в поезії і в драматургії.

Як видно зі списків, один з найстарших і найвизначніших українських письменників, Володимир Сосюра, на цьому з'їзді був упосліджений взагалі — дорого йому обійшлася любов до України...

Цікаво, що канадійська й американська українська комуністична преса ці цифри старанно замовчує, обмежившись стандартною комуністичною старшо-братньо-подхалімною алілуйщиною. Добре було б, якби комуністи, яким попадуть ці цифри, задумалися над ними. Може б і вилікувався якийсь...

П. Вол.

Проф., д-р Є. П. СЛАСТЕНЕНКО
Торонтонський Університет, Канада.

Зоогеографічний огляд басейну Чорного моря

The zoogeographical review of the Black Sea, by prof. E. P. Slastenenko.

Подана географічна аналіза базується на вивченні поширення та умов існування морських, солонуватоводних та прісноводних риб басейнів Чорного, Озівського, та сполучених з ними Мармурового та Єгейського морів, які разом за складом фауни утворюють особливу чорноморську зоогеографічну округу, що належить до Понто-Каспійсько-Аральської провінції Середземноморської підобласти. Середземноморська підобласть характеризується в загальних рисах наявністю тут родів, відсутніх в інших підобластях, як от роди: білуги, оселедців, краснопірки, жерехів, підустів, марен, шемаї, бистрянок, густери, рибців, чехоні, коропа, ґірчака, сома, умбри, судаків, чопів, деякі роди бичків та інші, з яких деякі є тут ендемічні, себто лише тут відомі. Середземноморська підобласть споріднена Міссісіпській наявністю деяких спільних родів, як от: міног, осетрів, оселедців, лососів, сигів, харіусів та багатьох інших, крім того є спільна підродина лопатоносів та деякі інші види.

Понто-Каспійсько-Аральська провінція Середземноморської підобласти охоплює басейни Чорного, Каспійського й Аральського морів та області Мармурового моря в Европі та Азії, а також північну частину Єгейського моря разом з ріками від Марирі до Пенау в Фессалії.

Ендемічними родами для цієї провінції є деякі роди, як от міноги, лопатоноси, оселедці, перкарина й деякі роди бичків. Представники цих родів є залишками верхнетретичної прісноводної та солонуватоводної фауни, яка жила у внутрішніх водах, розташованих на місці сучасних Чорного та Каспійського морів. Спільними родами Понто-Каспійсько-Аральської провінції з іншими провінціями є: осетри, плітки, яльці, підусти, марени, уклеї, гольці, судаки, йоржі та деякі бички.

Понто - Каспійсько - Аральська провінція поділяється на 3 округи: 1) Чорноморська, включаючи Чорне, Мармурове та Єгейське моря, 2) Каспійська та 3) Аральська. У всіх цих округах для всієї провінції спільними ендемічними видами є: осетер (шип), шемая та мала колючка. Ця провінція має і реліктові роди, як от умбра, яка поширена в східніх штатах Півн. Америки, у Канаді, у Дунаї та в Дністрі; лопатоніс, що водиться в Аральському морі та в р. Міссісіпі; в'юн, що зустрічається в Европі, у Китаї, Південній Азії, Японії і в Амурі; морський судак, близький до американського виду. Крім того, в цій провінції зустрічаються види з перериватим поширенням, які відсутні в проміжку: Сибір, Туркестан та Центральна Азія, але потім знов з'являютьсж в Амурі, Манджурії, Кореї та Японії, де представлені близькими видами з Понто - Каспійсько-Аральською провінцією. Реліктовий характер фауни Понто-Каспійсько-Аральської провінції пояснюється наявністю м'ягчого підсоння в льодовикову добу, що й дало можливість деяким видам пережити ці часи, сховавшись поза межами зледеніння.

Після цієї короткої загальної характеристики Понто-Каспійсько-Аральської провінції перейдемо до розгляду основної нашої теми — Чорноморської округи. Головну увагу нашому тут дослідженю ми приділяємо морській фауні, бо до цього часу ми не мали ніякого поділу басейну Чорного моря на зоогеографічні зони на підставі поширення та умов її існування.

З ендемічних родів в Чорноморській окрузі представлені солонуватоводні роди: перкарина та реліктогобіус (бичок). Характерними тут є ендемічні види: українська та венгерська міноги, дунайський прісноводний лосось чи головатиця, який тут заміняє сибірського тайменя, що поширений у деяких дільницях р. Волги, Ками та Печори, а також у Сибіру. Умбра, яка поширена в Дунаї та Дністрі, і близька до американського виду, поширеного в східніх штатах Півн. Америки в області Великих Озер та в басейні Міссісіпі, далі 2 види чопів — один із них у Дунаї та Дністрі, а другий у Дунаї і Вардарі, донський йорж — у Дністрі, Дону, Кубані, смугастий йорж — у Дунаї та деякі види бичків.

Загальними з Каспійською округою (і більш ніде не зустрічаються) є такі роди та види: руський осетер, севрюга, яка поширена до Адріятичного моря включно, оселедці, які мають різні види та підвиди в Чорному та Каспійському морях, вирозуб, берш, морський судак, деякі види різних родів бичків.

У Чорноморському басейні є також види, які поширені далеко в циркумполярній провінції, як кумжа, харіус, гольян, підкамінник, *Cyprinodon sophiae*, властиві фауні Ірана, Сірії та південній частині Малої Азії.

Фауна риб басейна Чорного моря складається з 247 видів та підвидів, що належать до 123 родів та 57 родин, з яких морських середземноморсько-атлантичних 115 видів, прісноводних 98 та солонуватоводних 34 види.

Фауна риб Мармурового моря, включаючи і прісноводні форми, що зустрічаються в солонуватих водах, складається примірно із 200 видів, з них 135 (плюс 4?) видів спільні з Чорним морем, коли ж виключити 24 прісноводних види, то залишається всього 111 спільних видів. В Мармуровому морі зустрічається 69 видів, які відсутні в Чорному, хоч їх з'явлення відмічалось в прибосфорській дільниці останнього, а тому по суті їх

можна б було включити до складу фауни власне Чорного моря, як рідких гостей.

Фауна Єгейського моря приміром на 100 видів та підвидів має більш, ніж Мармурове море, себто, складається з яких 300 видів, з них спільними з Чорним морем є 120 видів. Біля 100 видів риб Єгейського моря не зустрічаються в Мармуровому. Спільних видів Чорного моря з Північним або Німецьким біля 80, з Балтійським біля 70 видів, а з Атлантичним океаном — біля 100 видів.

При порівнянні морської середземноморсько - атлантичної фауни Чорного моря з Мармуровим виявляється, що останнє представлене більшою кількістю видів таких родин як акулові, плахурі, камбалуваті, зеленушки, собачки, спарові тощо, хоч більшість з них відвідують прибосфорську дільницю Чорного моря, що дало нам підставу включити Мармурове море разом з західньою частиною Чорного в одну прибосфорську фауністичну дільницю.

Таке саме спостерігається при порівнянні окремих груп Чоронго моря з Єгейським, тільки з тою різницею, що видовий склад цих груп в останньому різноманітніший. Різниця в фауні Чорного з Північним морем виявляється у видовій перевазі в Чорному морі представників таких родин, як осетруваті, окуневі, оселедців та бичкових. З середземноморських груп тут більше видів з родин зеленушкових, собачок, морських голок, спарових тощо. Подібність між цими останніми морями виявляється наявністю спільних видів з родин: акулових та оселедців, а з середземноморських груп деякими спільними видами родин кефалів, скумбрій, морських півнів та бичків. Приміром ті ж риси подібности та відміни виявляються при порівнянні фауни Чорного моря з Балтійським та Атлантичним океаном, тільки з останнім у Чорному морі є більше спільних видів. Загальна кількість видів риб у Чорному та Мармуровому морях примірно однакова і різниця виявлена в тім, що в Мармуровому переважають середземноморсько-атлантичні форми, тоді як у Чорному є біля 34 видів евксинських, себто давніх та досить прісноводних форм.

З Єгейського моря пройшло в Чорне більш 1/3 складу його фауни, а з Середземного в цілому, де нараховується біля 500 видів, що належать до 123 родин, біля 1/5 її складу.

Зустрічаються тут і види з ширшим ареалом поширення, які спільні всім морям. Так біля 50 видів є спільні для Чорного, Мармурового, Єгейського, Балтійського й Північного морів та Атлантичного океану, себто приблизно половина середземноморсько - атлантичних форм що пройшли в Чорне море широко поширені, тоді як друга половина їх відноситься до видів з обмеженішим поширенням, головно до середземноморських ендеміків.

Фауна риб басейна Чорного моря, як відомо, складається з 3-х груп: 1) прісноводної, що за своїм походженням є третинною, яка уціліла в льодовикові часи в прикаспійській області, а в післяльодовикові поступово поширилась на захід, заселивши Чорноморський басейн. Ця група складається з чисто прісноводних та півпрохідних та прохідних риб, що по різному виявляють своє ставлення до солонуватих вод. Так одні види зовсім не витримують осолонення, другі поступово призвичаюються в солонуватих водах, утворюючи проміжну солонуватоводну групу. З загальної кількости 247 видів басейну Чорного моря в прісних водах вустрічається 152 види різного походження, з яких на долю прісноводних припадає 98 видів та підвидів, а з цих останніх 40 видів поширені в солонуватих водах Чорного, а 34 види Озовського моря.

Кількість видів риб по басейнах рік Чорного моря поступово зменшується в напрямку з заходу на схід, що пояснюється з одного боку розмірами рік, їх характером та зв'язками з другими басейнами, та з другого боку історичними причинами, що склались ще в минулому. Так, починаючи з заходу, ми маємо такі дані: у Дунаї біля 90 видів, у Дністрі біля 85 видів, у Дніпрі 80, в Півд. Бозі біля 75, в Дону 62, в Кубані 51, в Ріоні 50, останні дрібні річки мають в своєму складі 20-25 видів.

Друга група риб, так зв. понтійських реліктів, є залишком сарматської фауни, що складається тут з 34 видів та підвидів. Ця група також неоднородна за своїм характером, так тут є: а) каспійські елементи, б) види, які, мабуть, середземноморського походження та в) сарматські елементи і нарешті — 3-тя група середземноморських елементів, що складається з 115 видів та підвидів риб, які прийшли з Середземного моря в Чорне. З цих останніх 24 види представлені в Чорному морі особливими видами чи підвидами, які, мабуть, відокремились від типових видів ще за так званих тирренських часів, себто під час першого осолоніння Чорного моря. Останні 91, середземноморсько-атлантичні види, за своїм походженням складаються з таких груп: а) біля 25 середземноморських ендемічних видів (що складає 1/2 всіх середземноморських ендеміків), б) види, що сполучають життя в Середземному морі та Атлантичному океані, в) види, які сполучають життя в Атлантичному та Індійському океанах, г) які сполучають життя в Атлантичному та Тихому океанах, д) види, що сполучають життя у всіх 3-х океанах.

Чорне море має також спільні види з Північним Крижаним океаном та з Червоним морем. Деякі чорноморські види є космополіти та деякі випадковими тут гостями. Крім того тут зустрічаються також види з амфібореальним та біполярним поширенням.

Як бачимо, фауна риб Середземноморсько-атлантичної области, до складу якої входить Чорноморська фауністична округа, має мішаний характер і складається із стародавніх ендемічних теплолюбних та поміркованих атлантичних видів, з домішками видів з Індійського, Тихого або Північного Крижаного океану чи то з широким ареалом поширення.

Із 57 родин, представлених у Чорному морі, 11 мають у своєму складі прісноводні види, як от: родина міног лососюватих, харіусових, умбрових, щукових, коропуватих, *Cyprinodontidae* щіпавок, сомових, окунюватих, підкамінників; 2 родини представлені тут солонуватоводними видами: осетруваті та оселедцюваті, дві родини бичкові та колючкові мають у своєму складі види всіх категорій, себто морські, прісноводні та солонуватоводні. Останні 42 родини, що складаються з морських видів, можна поділити на такі категорії: а) родини обмежені областю поширення Середземним морем та Атлантичним океаном, б) поширені в тропичній області, в) родини бореального характеру та г) родини космополіти.

Проаналізувавши поширення морських, прісноводних та солонуватоводних риб басейнів Чорного, Озівського, Мармурового, Єгейського та Середземного морів у цілому та їх умови існування, ми тут вперше подаємо поділ басейну Чорного моря на зоогеографічні зони. Так Чорноморський фауністичний округ поділяємо на такі 5 морських дільниць та 8 прісноводних районів, при чому кожній морській дільниці відповідають, прилягаючи до неї відповідно прісноводні:

І. Одеська чи **Північно-західня** морська дільниця, що охоплює всю північно-західню мілководну частину Чорного моря, південною межою якої є лінія, приміром Севастополь — Варна.

Характеризується ця дільниця фауною мішаного типу — евксинсько-прісноводної та середземноморсько-атлантичної. Із ендемічних форм характерні тут: перкарина, морський судак, бентофилоідес (дві останні спільні з Каспієм), дунайський смугастий йорж, бичок-головач; також характерні тут місцеві форми: тарань, деякі види оселедців та різні морські види, не поширені по інших дільницях басейну. До цієї морської дільниці

прилягають два прісноводні райони: Дунайсько-дністровський та Дніпро-бузький.

1) Дунайсько - дністровський прісноводний район охоплює гирла рік Дуная та Дністра з фауною більш ніж 80 видів риб. Характерним для цього району є наявність ендемічних форм: дністровський довговусий піскар, дунайський довговусий піскар, дунайський смугастий йорж, дністровий та дунайський чопи, умбра, та спільних з іншими дільницями видів: бичок-головач, марена звичайна, балканська марена, строкатоногий підкамінник, перкарина чорноморська, сиг, харіус, голець, мадярська та українська міноги, реліктова форма — головатиця чи дунайський лосось, близький до сибірського тайменя, що поширений по всьому Сибіру до Тихого океану та вимерлого на просторі від Дністра до Дону включно. У горішніх дільницях Дунаю крім того зустрічаються особливі підвиди вирозуба, шемаї та рибця. Як бачимо, цей район увійшов у тісний зв'язок з европейською фауною але наявність лише тут таких видів, як умбра, головатиця та інших вказує на відсутність тісного зв'язку цього району в післяльодовикові часи з сусідніми ріками Чорного моря та дякуючи деякій ізоляції і безпосереднього впливу льодовикових вод, збереглись тут види, відсутні по інших дільницях басейна. У цьому, як і в інших районах Чорного моря, окрім колхидсько - анатолійського, відсутні роди: храмуль та Cyprinodon, крім того відсутні тут азіятські роди — маринки та інші, а також окремі види, властиві іншим дільницям.

2) Дніпро-бозький прісноводний район охоплює гирла рік Дніпра та Півд. Богу з фауною приблизно біля 80 видів. Характеризується відсутністю ендемічних видів, за винятком хіба що піскаря Белінга. Відсутність тут ендемічних видів Дунайсько-дністровського району, як от представників родів: чопів, головатиці, умбри, бичка-головача та інших видів та деяких представників фауни сусідніх, східніх дільниць, як храмуля, підкамінника та інших, вказує на те, що ендемічна фауна цього району в льодовикові часи зникла, а за час останної чорноморської фази не встигла чи не змогла поширитися сюди з сусідніх дільниць.

II. Озівська морська дільниця охоплює Озівське море та область Чорного моря приблизно у сфері впливу Керченської протоки. Характеризується ця дільниця наявністю особливих видів чи підвидів: озівської камбули, озівської перкарини, тарані (ця остання спільна з Одеською дільницею), озівської морської голки, озівської пуголовки. В цій дільниці зустрічається біля 125 видів та підвидів риб, та до неї прилягають два прісноводні райони: Донський та Кубансько-Кримський.

3) Донський прісноводний район охоплює гирло ріки Дона, що характеризується відсутністю: рода марен, який однак поширений по сусідніх дільницях, а також родів: чопів, головатиці, умбри, храмуль, відсутністю ендемічних форм, виключаючи хіба що яльця Данилевського, який крім Дона зазначається і для горішньої дільниці Дніпра, та ще донського піскаря. Тут ми спостерігаємо те ж явище, що й у Дніпро-Бозькому прісноводному районі, де у зв'язку з загибеллю стародавніх четвертинних елементів в льодовикові часи, фауна дільниці населена видами, які не встигли з того часу утворити свої власні форми чи одержати види з сусідніх дільниць.

4) Кубано-Кримський прісноводний район охоплює гирло ріки Кубані, дрібні річки Півн. Кавказу та Криму. Характеризується наявністю особливих підвидів, близьких до типових видів сусідніх дільних та перебуває підо впливом фауни Кавказу. Характерними тут є: кавказький головень, кубанський підуст, північно-кавказький довговусий піскар, кубанська марена, передкавказська щіпавка.

Ендемічними для дільниці є: сарделька оз. Абрау, бичок Крижанівського, атенський ялець. Відсутні тут види: бичок-головач, миньок, харіус та інші, головно ендеміки інших дільниць, але зустрічається українська мінога.

Фауна Криму надзвичайно бідна і з одного боку є близька до фауни західнього Закавказзя та чорноморського узбереження Малої Азії, а з другого — близька до фауни річок Болгарії, що вливаються в Чорне море.

Усі кримські види, за винятком слизика та підкамінника зустрічаються в Західньому Закавказзі та заміщені відповідними підвидами, як от: кавказький головень, колхидський голіян, західньокавказький піскар, колхідська марена та інші.

Фауна прісних вод Криму в цілому складається з таких елементів: чорноморський лосось, пструг, головень, голян, кримський піскар, кримська марена, кримська шемая, батумська шемая, південна писарка, малий рибець, короп, карась, слизик, щіпавка, сингиль, лаврак, судак, бичок пісочник, підкамінник, колючка тригольчата, морська голка, довгорила морська голка.

У Криму, власне, нема ні одного ендемічного вида, бо марена по суті є підвид від Barbus escherichi, що зустрічається в Західньому Закавказзі та Малій Азії. Крім того, в Кубані водиться близька їй форма — кубанська марена. Ні в Криму ні в Закавказзі немає храмулі.

III. Кавказька морська дільниця охоплює східню половину власне Чорного моря, межою якої є лінія на півночі від південного Криму до Синопу на Анатолійському узбережжні. Тут характерні особливі форми: палеостомський пузанок, чорноморська морська собачка, піщанка, середземноморська атеринка; з морських видів вздовж Анатолійського узбережжя Чорного моря приходять сюди рідкі тут види: морська миша тощо. До цієї морської дільниці прилягає прісноводний район:

5) Колхідсько - анатолійський прісноводний район, межі якого поширюються від р. Ріона на сході, по узбережжі Анатолії, до межі поширення роду храмуль, себто приблизно до району р. Бруси, на заході. Характеризується дільниця наявністю представиків родів: храмуль, Cyprinodon, яльців, підустів, верховодок, щіпавок, слизиків тощо, які відсутні у всіх раніш названих дільницях. Фауна району складається приблизно із 60 сарматсько-европейських, з домішкою азіятських, видів.

IV. Прибосфорська морська дільниця охоплює західню половину власне Чорного моря, Босфор та Мармурове море з середземноморською фауною та домішкою евксинських видів, що, приблизно, дасть коло 200 видів. Характерна для дільниці відсутність ендемічних видів. Умови існування фауни південно-західньої частини Чорного моря ближчі до таких Мармурового, ніж до таких східньої половини Чорного моря. Тут зустрічаються нечасті форми, відомі лише в цьому районі Чорного моря: чорноомрська камбула, морський півень, морська собачка, морський карась, морський юнкер, коліоз тощо.

У Мармуровому морі зустрічається приблизно на 69 видів риб більше, ніж у Чорному, які не доходять до Чорного моря, обмежуючись спорадичним появленням їх у Босфорі. Можливо також виділити окрему Кримську морську дільницю, що охоплює узбережжя Кримського півострова, в основному з фауною середземноморського походження. Тільки тут відомі такі види: морська собачка Книповича, чорноморський губань та з обмеженим поширенням такі види як сфірена, морська собачка, тощо.

Прісноводну фауну риб, яка обмежується берегами Мармурового моря, його проток та частково берегами, що прилягають до Босфору, Чорного моря, себто до стикання його з Колхідсько-анатолійським та Дунайсько-дністровським прісноводними районами, ми виділяємо в

6) Босфорський прісноводний район з характерною мішаною европейсько-евксинською фауною, що має в своєму складі приблизно 50 видів та підвидів, з них

приблизно 35 видів в прісних водах дільниці, а останні 15 зустрічаються в Мармуровому морі. Крім того тут водяться представники родів, що або відсутні по інших дільницях, або з особливими тут видами, чи то підвидами.

V. Єгейська морська дільниця охоплює район Єгейського моря з типовою середземноморсько-атлантичною фауною з домішком південних та північних, а також евксинських форм, усього приблизно до 300 видів. За межами Єгейського моря, Середземне море не піддавалось впливу фауни Чорного моря, як у минулому так і тепер. Прісноводна фауна цієї дільниці розглядається нами провізорно, головно тільки в районі рік, що вливаються до північної частини Єгейського моря; тут ми виділюємо два райони: Північно-єгейський та Мало-азійський, що охоплює єгейські береги М. Азії, приблизно до району Ізмара (Смирна). Прісноводної фауни Греції тут не розглядаємо.

7) Північно-егейський прісноводний район охоплює басейни рік, що вливаються до Єгейського моря з півночі: Мариця, Места, Струма, а також Вардар, фауна яких вважається за збіднілу фауну р. Дунаю, виключаючи ендемічну форму властиву Вардару: Phoxinellus macedonicus; в іншому — тут европейські види з домішкою евксинських, які прийшли сюди в сучасні, чорноморські часи як от: севрюга, білуга, бичок-цуцик та інші.

8) Мало-азійський прісноводний район охоплює мало-азійські береги Єгейського моря приблизно до району Ізмира.

Характеризується ендемічними видами: Cyprinodon danfordi, Barbus lydianus, Varicorhinus holmwoodi, а також наявністю деяких европейсько-евксинських форм: Chondrostoma regium, Leuciscus borysthenicus smyrnaeus, Rhodeus sericeus, Alburnoides bipunctatus, Leuciscus berak, Alburnus escherichi та інші.

Після досліджень К. Косвіґа (1942), стало очевидним, що межі поміж европейськими та мало-азійськими берегами Єгейського моря, в фауністичному відношенні, не є різко обумовлені. В загальному прісноводна фауна поширюється з одного боку зі сходу на захід, вздовж північних та менш — південних берегів Чорного моря, та з другого — з европейського суходолу на східній берег Малої Азії.

Чорноморську фауністичну округу ми ділимо на 2 підокруги:

I. Евксинська, що охоплює Озівську та Одеську морську дільницю, з прилягаючими до них прісноводними районами, а також північні береги Мармурового та Єгейського морів, спільність фауни яких у минулому, мабуть, була виразніша та поширювалась на всю область Єгейського моря. Тут ми маємо вплив евксинської фауни, яка в минулому, зогляду на відсутність зв'язку з середземним морем, домінувала над елементами европейської фауни.

II. Чорноморська підокруга охоплює Кавказьку, Прибосфорську та Єгейську морські дільниці з середземноморсько-атлантичною фауною, і є по суті в фауністичному відношенні частиною Середземного моря. Домішок евксинських форм в басейнах річок цієї підокруги не міняє її суті. Тут спостерігається поступове зменшення евксинських форм зі сходу на захід, а середземноморсько-атлантичних — навпаки.

Володимир СОСЮРА

ІЗ ЗБІРКИ "В САДУ БАТЬКІВЩИНИ"

***

Немов дзвенить проміння запашне
од бджіл і квітів... Сад увесь співає
й душа моя... Чарує все мене:
і листя шум, і неба синь безкрая,

і сльози рос на ніжних пелюстках
квіток моїх, що рвати їх не хочу.
Мене п'янить солодкий їхній пах,
і колір їх чарує очі.

Там десь кує зозуля у гаю,
і дзвінко так її кування лине.
О, як люблю природу я твою,
моя свята, безсмертна Україно!

Твої міста в просторах голубих
мені шумлять, синіють рідні села,
твоїх дівчат смуглявих спів і сміх
в полях звучить, як музика весела.

Не знать тобі ніколи лихоліть.
Стою в квітках, тобою вічно юний.
Асфальт шосе машинами шумить,
гудуть дроти, неначе срібні струни.

Далеко десь дощами одшумів
ліловий обрій, дальньо грім гуркоче,
пливуть на травах тіні літаків,
я небо п'ю, як сині щастя очі,

губами й серцем, поглядом і всім,
що є в мені, усім, що зветься мною,
диханням, співом радісним моїм,
що попрощавсь уже навік з журбою.

Шуми ж мій сад, шуміть усі сади,
усі сади моєї України!
Я вас люблю, як і любив завжди,
і в щастя дні і в горя злі години.

Я од любови хочу впасти ниць,
о краю мій, тобою кров клекоче...
Стою в квітках, у сяйві й співах птиць,
і сльози щастя заливають очі...

***

У невтомнім труді, як у грізних боях,
нас веде твоя доля орлина,
Україно моя, срібний спів солов'я,
шум заводів, моя Україна!

Буть такою тобі, як у мрії, у сні,
що ми бачим щодня, щогодини,
Україно моя, Дніпрельстану огні,
хвилі жита, моя Україна!

Безкінечні шосе і будинків ряди,
в морі світла міста, як жоржини.
Україно моя, повні щастя сади,
повні сонця, моя Україна!

Ти, як пісня пісень, у путі до мети,
мов кохана, що в серці єдина,
Україно моя, обеліски, мости,
світлі арки, моя Україна!

Твоя слава летить і за гори, й моря,
круг землі, наче райдуга, лине,
У народів сім'ї, як між зір, ти зоря,
Україно моя, Україно!

Проф., д-р М. МІЛЛЕР

Деякі моменти з історії Криму

(Продовж. з попереднього числа)

Навряд чи можна знайти десь у Евразії такий відносно невеликий терен, що мав би таку особливу та насичену драматичними епізодами історію. Усі факти та події з історії Криму виникають з наведених вище передумов, і разом з тим ілюструють ті тези, конкретними історичними фактами.

Первісне населення Криму. Повертаючи до основних фактів з історії Криму, мусимо сказати, що ми, поки що, не знаємо точно, коли там з'явилося перше населення. Проте в добу Середнього палеоліту (Мустьєрська доба) люди вже жили в печерах та щілинах Кримських гір. Судячи ж по тому, що в найновіші часи знайдено залишки культури ще давнішої людини, доби Нижнього палеоліту (Ашель) на Дністрі, на Кубані, на Кавказькому узбережжі та в Закавказзі ,ми переконані в тому, що в найближчому майбутньому такі ж залишки буде знайдено і в Криму. Доба Мустьє, від якої люди залишили вже чимало пам'яток у Криму, розгорталася за часів третього потепління (Ріс-Вюрм) та переходу до четвертого льодовика (Вюрм). Ця доба, як це визнано науковим світом, тривала загалом від 50.000 до 20.000 років до нашого часу. Людина тих часів ще досить різко відрізнялася від сучасної людини і в своєму складі має ще низку звірячих рис. Людина цього типу звичайно зветься неандертальською і відноситься до особливого виду "гомо прімігеніус". Відповідно своєму розвиткові, неандертальська людина мала ще дуже низьку техніку, не знала ще ні луку зі стрілами, ні списів, обмежуючися лише примітивним ручним знаряддям. Також не могла ще робити собі якогось штучного житла, захисту від ворожих сил природи, живучи по печерах та під захистом скель. Пам'ятки доби Мустьє добре відомі в Україні та на Кавказі, але повністю відсутні в Росії, бо людина цієї культури могла існувати лише на півдні, по окремих, найсприятливіших для її господарства умовах. Крим своєю природою саме й давав ці умови. Особливість та значення знахідок доби Мустьє в Криму полягає в тому, що це єдине місце в Східній Европі, де, крім звичайних кам'яних знарядь, знайдено й кісткові залишки неандертальської людини. У горах (печера Кіік-Коба) було знайдено китицю руки та стопу ноги дорослої людини, а в 1953 р., сповіщало радіо-Москва та за звідомленнями в радянській літературі, біля Симферополя було знайдено майже повний кістяк дитини. Знахідка ця тим цікавіша, що, як вірити тим звідомленням, череп дитини, в основному неандертальський, має також риси наступного, розвиненішого типу так званої Кроманьонської людини. Отже, радянські вчені вважають, що ця дитина являє переходовий тип людини, від неандертальської до вищої кроманьонської.

Україна. Крим. Ластівчине гніздо.

Також маємо в Криму досить численні пам'ятки пізнього палеоліту (Оріньян-Магдален). Людина цієї доби вже вищого типу і уявляється безпосереднім предком сучасної людини, хоч ще має в будові черепа деякі риси примітивности, тому її відносять ще до типу "гомо фосіліс" (копальняної людини). Найважливішою знахідкою людини цього типу в Криму є унікальна знахідка поховання дорослої людини, з кістяком прекрасної цілости. Поховання це було цілком вирізане з оточуючим його кам'януватим ґрунтом і перебуває в Ленінграді в музеї Академії Наук.

Досить численні в Криму і пам'ятки епіпалеоліту. Доба ж неоліту репрезентована не дуже численними пам'ятками, у зв'язку з тим, що завдяки природнім багатствам Криму, його розташуванню та раннім зв'язкам, доба неоліту тривала тут не довго і досить рано

з'явилася бронза. У добу пізньої бронзи про населення Північного узбережжя з'являються перші писемні відомости у розвиненіших народів. Племена, що населювали Надчорномор'я та Крим, називалися **кімерійцями.** Відомості про них висічені на асирійських кам'яних стелах 8 ст. до н. ери. Згадуються також кімерійці у грецьких істориків та в Біблії. Цих історичних відомостей дійшло до нас дуже мало, але, судячи по них, можна думати, що кімерійці, у своєму соціяльному розвитку ще не дійшли до створення держави, формуючи лише племінні союзи, що уявляли собою на той час досить грізну силу. Такий військовий союз кімерійських племен у 8 ст. до н. ери, обійшовши Чорне море Кавказьким узбережжям, вдерся до Малої Азії. У верхів'ях рік Тигру та Єфрату Асирійські царі вели з ними війни, поки не розбили їх і примусили повернутись додому. У 6-му ст. до н. ери Надчорноморські степи зайняли войовничі скитські племена, що надійшли з північного Ірану. Вони підкорили собі всі племена, що жили тоді в Україні, зламавши в першу чергу спротив кімерійців, з якими вели довгу та завзяту боротьбу. Після того кімерійці зникли з усього Надчорномор'я, перейшовши на південний берег Чорного моря. Решта ж сховалася в Кримських горах де, завдяки особливим умовам Криму кімерійці зберегались ще кілька століть. Греки називали їх у ті часи таврами, а пізніше, як вони почали змішуватися зі скитами, тавро-скитами. Географічні назви пов'язані з пам'яттю за кімерійців, зберігалися в Криму ще кілька століть. (Боспор Кімерійський, Кімерик, Кімеріон і т. д.).

Греки. Одним знародів, що жив дуже довго в Криму, зберігаючи свою національність і мову, були греки. Вони жили в Криму, на південному узбережжі, понад 2.500 років і лише в 1937 р. були остаточно зліквідовані радянською владою, яка частину з них вислала до Греції, а частину до Сибіру. В інших місцях Надчорномор'я греки далеко швидше денаціоналізувалися. Отже, кримські особливі умови сприяли консервації і цього народу.

Грецькі купці з'являються на північному узбережжі Чорного моря вже в 7-ому сторіччі до н. ери. Торгівля з місцевим населенням виявилася настільки вигідною, що у 6-ому сторіччі до н. ери на північному узбережжі Надчорномор'я виникає низка грецьких торговельних колоній, від Тіри в гирлі Дністра, до Фанагорії в гирлі Кубані. Деякі з тих поселень швидко перетворилися у міста-держави, як то було і в Греції У Криму, в половині 6-го ст. до н. ери греки, вихідці з Мілету, також заснували торговельні селища, з яких Пантикапей, над Боспором Кімерійським (нині Керченська протока) швидко розрісся і згодом перетворився у столицю Боспорської держави, що відограла велику ролю в історії Криму, охоплюючи часом увесь Крим, Озівське узбережжя та Кубань аж до середньої течії її включно. Пантикапей був розташований на великій відокремленій горі, що стоїть біля берега. На вершку її було зроблено фортецю, обнесену кам'яними мурами. Тут був царський палац, храми, будинки громадського призначення (базиліки), майдан, тощо. По схилах гори, які з часом було розкопано та перетворено на тераси, кільцями довкруги гори простягалися вулиці. Круті та вузькі перевулки, часто зі східцями, йшли з долини вгору до фортеці і пов'язували між собою вулиці. Берег Боспорської протоки творить у цьому місці прекрасний природний порт, у якому містилося одноразово біля 40 кораблів. Пантикапей був у прекрасному місці, особливо вигідному для розвитку морської торгівлі. Він бо був над протокою між Чорним та Озівськими морями і близько гирла Кубані. Ці умови сприяли швидкому зростові міста, як найбільшого осередку ремісничого виробництва та імпортно-експортної та транзитної торгівлі. Поблизу Пантикапея, по обох берегах протоки простягалася низка менших колоній виробничого характеру. По тих колоніях вироблялося вино та солена й сушена риба. Завдяки цим передумовам, Пантикапей швидко розбагатів і зробився столицею найбільшої у той час надчорноморської держави. Ця держава мала значення, часом, для всього Надчорномор'я і історія її сповнена боротьбою та драматичними епізодами.

Друге місце, після Пантикапею, мала колонія Херсонес (староукраїнський Корсунь), що виникла в південно-західньому куті Криму (за кілька км. від Севастополя є й досі руїни цього міста), над прекрасною природною бухтою. Колонію цю заснували в половині 5-го ст. до н. ери доряни, вихідці з Гераклеї Понтійської, на південному березі Чорного моря. Херсонес був розташований на рівному місці і оточений кам'яними мурами з баштами. Торгівля тут провадилася здебільшого вином, хлібом та рибою, хоч у меншому розмірі, ніж у Пантикапею. Проте, згодом Херсонес у своєму розвитку іноді конкурував з Пантикапеєм. На кілька км. навкруги Херсонеса місцевість була розподілена кам'яними мурами на приватні ділянки, на яких плекався прекрасний виноград і вироблялося вино. Хліборобами були місцеві племена, що жили трохи далі від грецьких колоній у глибині країни. Часами важливим експортним крамом з Тавріі були також невільники, шкіри, мед та віск. До 3-го ст. до н. ери Херсонес підкорив собі всю Західню частину Криму.

Третьою за розміром та своїм значенням, уже значно меншим за Пантикапей і Херсонес, була — Теодосія. Заснували її іоняни в половині 6-го ст. до н. ери на східньому березі Криму. У половині 4-го ст. до н. ери Теодосія була завойована Боспорськими царями і приєднана до Боспорської держави, у якій зайняла друге місце після Пантикапею в експортній торгівлі.

У 5-му ст. до н. ери Крим мав таке велике і життєве значення для Греції, особливо у постачанні хлібом та рибою, що в 440 р. увесь атенський уряд, на чолі з Періклом, і з усією атенською фльотою, урочисто виїздив до кримських грецьких держав з дипломатичною місією. Найвищий розвиток зв'язків Криму з Атенами датується за боспорських царів Левкона І та його синів (389-343) до н. ери), коли атенці поставили у себе на майдані статуї цих царів і, під час панатенських ігрищ віддавали їм почесті.

Скити. У 3-ому ст. до н. ери скити були витиснуті з усього Надчорноморського степу сарматами. Решта скитів збилася у степовій частині Криму, де вони створили міцне скитське царство зі столицею Неаполіс (біля нинішнього Симферополя). Тут, завдяки природним умовам Криму, скити зберігалися ще кілька століть, тоді як по Надчорноморських степах про них не лишилося вже й згадки. У 2-му ст. до н. ери, за царів Скілура та Палака, скити розгортають велику агресію і натискають на Боспор і Херсонес. Боспорський цар Перісад, не маючи вже змоги боронитися від скитів, зрікся царювання і передав Боспорське царство Мітридатові VI-му Великому, володареві Понтійської дер-

жави, що була на південному березі Чорного моря. Зараз же після зречення Перісада, скити, яких було дуже багато на Боспорі, підняли повстання проти греків, на чолі з Савмаком, захопили Пантикапей і скит Савмак став царем Боспорського царства. Одночасно скити облягли й Херсонес. При таких критичних обставинах Мітридат VI. Великий послав зі своєї столиці Синопу фльоту з десантним військом під командуванням свого знаменитого воєводи Діофанта. Діофант висів у Херсонесі, розбив скитів і, забравши з собою херсонесців, рушив далі, відобрав від скитів Теодосію, а тоді зайняв і Пантикапей. Покаравши скитів він захопив у полон і самого Савмака, якого відправив до Мітридата. Загалом у цій боротьбі грецьких держав у Криму зі скитами. Діофант аж тричі приїздив до Криму, поки остаточно не розбив скитів, захопив Неаполіс і знищив скитську державу. Від того часу Херсонес увійшов до складу Боспорського царства, яке охопило весь Крим, Надозів'я з Пониззям Дону та Таманський півострів з Нижньою Кубанню. Разом з тим Мітридат VI. Великий об'єднав Боспорське царство з Понтійським. Цим цей великий володар, якого сучасники звали "цар царів", почав здійснювати свої велетенські пляни — створення "Всечорноморської держави", яка об'єднала б усі надчорноморські країни та почала б об'єднання всіх народів сходу для боротьби з Римом.

Мітридат VI. Великий об'єднав під своєю владою 22 народи, але кволість його й полягала у тому, що всі ці народи не були нічим пов'язані між собою, говорили різними мовами, жили по різних краях, мали різні економічні інтереси та перебували на різному рівні культурного та соціяльного розвитку. У той час як Рим був єдиний і переходив до нової, імператорської форми влади, творячи найбільшу і наймогутнішу державу в усьому світі того часу. У своїй аґресії Рим, завоювавши вже всі краї понад Середземним морем, всю західну, південну й північну Европу, від початку I-го ст. до н. ери розпочав наступ на Азію та Східню Европу. Мітридат виступив проти Риму і вів війни в 89-85, 83-82 та 74-65 рр. Програвши ті війни, Мітридат VI. Великий у 63-му р. перенісся до Пантикапею, який зробив столицею своєї Надчорноморської держави. Тут він почав готуватися до нової 4-ої війни з Римом. Але деякі міста й народи, його великодержави, виснажені безперерервними війнами та економічним напруженням, повстали проти Мітридата, під проводом його ж власного сина Фарнака. Тоді Мітридат VI. Великий покінчив самогубством, процарювавши понад 50 років. Римський історик Пліній називає Мітридата найбільшим і найзнаменитішим володарем свого часу. У Пантикапеї (Керчі) за традицією й досі живе пам'ять про Митридата: "Гора Мітридата", "Гробниця Мітридата", "Крісло Мітридата" (скеля) і т. д.

Римляни. У наслідок війни з Мітридатом, римляни захопили Понт і добре запізналися з Кримом. Уже в війську Мітридата було багато римських перебіжчиків, які залишилися в Криму. У 63-ому р. до н. ери римляни сунули свій флот з Равени до Чорного моря і настановили свою залогу в Херсонесі, розбивши сарматів, що у той час облягали місто. Римляни поставили свої залоги також у Пантикапеї та по всіх більших містах Криму. Була така залога й на горі Ай-Тодор, а під горою в затоці зупинилась римська фльота на 70 кораблів (Харакс). Від того часу Крим був окупований Римом і став його провінцією. Увесь Крим було об'єднано в одне Боспорське царство (Далі буде)

Україна. Крим. Шумить наше море.

М. СОСНОВСЬКИЙ

На фронтах „холодної війни"

У статті "На вирішальному етапі світової революції" ("Нові Дні", листопад 1954, ч. 58), обговорюючи ідейне підґрунтя світового конфлікту, ми вказували на можливість "мирного співіснування" західнього та радянського бльоків. До такого висновку ми дійшли, аналізуючи діючі у світі соціяльні процеси, які проходять не тільки по лінії існуючих політичних бльоків, а рівночасно у їхньому нутрі. Приймаючи до уваги факт, що через свій розмір та натуру той конфлікт між бльоками має значення стумулюючого фактора, що приспішує процес формування нового політичного та соціяльного ладу у світі, нам бажано трохи ближче приглянутися до фронтів т. зв. холодної війни. Це дасть нам змогу вірніше оцінити шляхи, якими буде отой конфлікт розгортатися, як і побачити, у якій мірі можливо (якщо взагалі можливо!) в'язати наші сподівання на політичне визволення з актуальним укладом сил і тими тенденціями в міжнародній політиці, які набирають щораз більшої сили.

Перед патом на шахівниці світової політики

Аналізуючи сьогоднішню міжнародню ситуацію, один вчений порівняв її до ситуації, у якій перебувають два скорпіони, що їх вкинуто до однієї пляшки. Один скорпіон може відносно легко завдати смертельного удару другому, але в ніякому випадку не може охоронитися перед тим, щоб не бути смертельно зраненим самому. При тому всьому для обох скорпіонів немає ніякої можливости вирватися з пляшки і зберегти життя можуть вони тільки при передумові "мирного співіснування". Повну свободу рухів один з примусових співмешканців зможе здобути щойно з хвилиною природньої смерти партнера. Іншого виходу немає.

Це порівняння незвичайно яскраво і плястично ілюструє стан у політичному житті нинішнього світу, розділеного на дві себе виключаючі системи. Ще до часу, коли західній бльок мав абсолютну перевагу в світі, можна було знайти вихід та вилучити з міжнародного життя політичного ґанґстера — Москву. Коли ж радянським вченим пощастило врешті розкрити таємницю атому і коли десь на безмежних просторах північної Азії було зірвано першу радянську атомову бомбу, період переваги Заходу закінчився. Проти себе стали два противники з однаковими можливостями і засобами для зачіпної і відплатної дії.

Не кожний рік, а кожний день поволі невідхильно пересуває силовий покажчик для обох противників на невтральну позицію і цілий світ сьогодні перебуває напередодні повного вирівняння сил, що, імовірно, зумовить пат на міжнародній політичній шахівниці.

Не дати випередити себе

Розвиток ситуації, що допровадив до відносного зрівноваження сил, дав рівночасно поштовх для оформлення на Заході концепції, за якою, ніби, можна втримати у світі мир, за передумови збереження рівноваги сил обох бльоків. За останні роки закріпилося переконання, що Москва не зважиться на започаткування світового конфлікту так довго, як довго не зможе перехилити рівноваги сил у свою користь. Таке переконання вплинуло на спрямування цілої політики Заходу по лінії розбудови военного потенціялу (в тому й закріплювання воєнних та економічних союзів, розбудова военних баз і т. п.) в такій мірі, щоб завжди бути якщо вже не спереду радянського больоку, то бодай нарівні його спроможностей. Це з одного боку. З другого ж боку, коли мова про східній бльок, то він докладає всіх зусиль, щоб зцементувати себе внутрі і в розбудові военного потенціялу перевищити Захід — єдиний можливий шлях до перемоги у сподіваному конфлікті, що приніс би у висліді панування Москви над цілим світом.

Збройний мир у світі — це дійсність, у якій ми змушені жити зараз і в якій, імовірно, ціле людство ще й житиме цілі десятиліття. При актуальному укладі сил інакша дійсність існувати не може. Для західнього світу остається тільки одне: не дати себе випередити у збройних перегонах, бо навіть незначне перехилення сил в користь радянського бльоку може штовхнути російських лідерів на акцію, якщо тільки їхні обчислення вказуватимуть їм на можливість перемоги.

Чому Захід не рішиться на превентивну війну?

У свій час, і то відносно недавно, у США піднялися були голоси за превентивною війною проти східнього бльоку. Арґументація прихильників такої концепції була дуже проста. Так чи інакше війна з СРСР неминуча. Якщо ми не хочемо дати себе випередити і не хочемо першими бути нараженими на удар, то нам треба завдати такий удар самим і то завдати його так, щоб відразу заломати военний потенціял противника в такій мірі, щоб цілком унеможливити відплату акцію. Чим скоріше те станеться, тим більша впевненість успіху, тимбільше, що східній бльок з кожним днем поліпшує свої позиції.

Прихильники превентивної війни не знайшли позитивного відгуку не тільки у світі, але навіть у США. Причини того різні, але немає сумніву, що в однаковій мірі переважили моменти пацифістичної натури, як теж і моменти холодного розрахунку, мовляв, превентивна війна не охоронить США перед знищенням, бо навіть несподіваний і найсильніший удар по СРСР не заломить відразу противника, який все зможе здобутися на протидію. Остаточне підтвердження факту, що СРСР має атомову зброю, перерішило справу в користь прихильників збройного миру при відносній і постійній перевазі Заходу.

Стан сьогодні — за свідченнями військових спеціялістів — такий, що ні західній, ні радянський бльоки не спроможні завдати один одному такого удару, щоб відразу забезпечитися перед сильною відплатною акцією і то атомовими та водневими бомбами.

Б. Стеннард, співробітник Оборонного дослідного бюра в Оттаві, у статті, що появилася у "Файненшел Пост" від 18. 12. 1954 пише з того приводу, м. ін., таке:

"На сьогодні, й імовірно на цілий ряд років в майбутньому, загроза відплатної акції буде головною перешкодою для започаткування війни. Навіть найбезоглядніший і зважений на все аґресор мусить стриматися перед безпосереднім спровокуванням війни, коли він знатиме неминучий факт, що спровокування війни означатиме національне самогубство. Як довго ми маємо ситуацію у світі, коли домінують дві великі потуги, у більшій чи меншій мірі спроможні на нищівний удар, при чому в обох випадках без задовільної обо-

рони, то дуже мало імовірности, щоб одна з потуг зважилася на війну.

Отже, на сьогодні наша безпека є у рівновазі сил. Зрозуміло, що у випадку, коли Росія зможе розвинути у поважній мірі свої оборонні можливості, і коли вона буде, бодай на короткий час, невразлива на атомову акцію, небезпека зросте. Так само, якщо вона зможе випередити нас у розбудові своїх офензивних сил, загроза аґресії стане акутною... Західній світ здає собі справу з того, що як тільки рівновага сил пересунеться в користь СРСР, тоді мало надії на те, щоб ми не були наражені одного дня на несподівану і безоглядну аґресію. Тому теж не є ніякою таємницею, що Захід зважився під ніякою умовою не дозволити Росії випередити себе в озброєнні і розвитку техніки масового знищення."

Зрозуміло, що для тих, які втаємничені в жахливі наслідки атомової атаки, дуже важко зважитися на крок, який би дав поштовх до негайної відплатної акції. Тому ідея превентивної війни не знайшла, і мабуть не знайде, поважнішого кола прихильників. У такій ситуації, яка виникла в світі після закінчення другої світової війни, набагато легше зважитись на збройний довголітній мир з усіми невигодами такого стану, ніж зважитись на війну.

Про це виразно сказав президент Айзенгауер, який на пресовій конференції 15. 12. 54 р. оприлюднив у загальних формах нову оборонну програму, яка передбачає втримання США і цілого західнього бльоку в стані бойової готовости на період не менше п'ятдесяти років. Практично це означає постійне вичікування "природної" смерти противника, щоб можна було знову дозволити собі на свободу рухів.

Консолідація бльоків

Важко припускати, щоб за таких умов, а зокрема при такому наставленні, яке переважає серед політиків і військовиків обох бльоків, одна зі сторін зважилася на будьяку акцію, яка б порушувала статус кво.

Вже на протязі цілого 1954 року ми бачили, як під впливом такого наставлення закріплювалася і поширювалася ідея "мирного співіснування", про яку постійно говорить Кремль, яку підносять на Заході і в ім'я якої т. зв. невтральні держави під проводом Індії вели і продовжують вести посилену невтралізаційну акцію. Це, безперечно, цілком не перешкоджає обом сторонам скріплювати свій воєнний потенціял і переводити консолідацію своїх бльоків, тимбільше, що кожна сторона докладно розуміє важливість цієї підготовчої роботи.

У рамках отієї консолідаційної бльокової політики були ініційовані Москвою периферійні війни в Кореї та Індокитаї, які принесли досить поважний успіх східньому бльокові, хоч рівночасно виявилися цементуючим чинником і для західніх країн. Посилена політичнодипломатична акція обох сторін — це другий відтинок на шляху закріплювання своїх позицій. На тому відтинку західній бльок зумів добитися поважних успіхів, зокрема таких, як підписання Паризького договору і включення Німеччини в західню оборонну систему. Не менше значення має оформлення оборонного союзу на Далекому Сході, ремілітаризація Японії, військовий союз США з урядом Чан Кай Ші, а далі завершування військових союзів на Близькому Сході та включення арабсько-мусульманського світу в західню оборонну систему. Вже це у великій мірі зребалянсувало початкові радянські досягнення і послабило позиції радянського бльоку в Европі та Азії.

Не дивно, що Москва докладала і докладає всіх зусиль, щоб якимось чином невралізувати досягнення дипломатів західнього світу. В тому пляні треба розглядати і "мирні апелі" Маленкова і, нібито, ліберальнішу політику режиму і недавню конференцію в Москві та підписання східньоевропейського військового союзу, і, врешті, ноти урядам Франції та Британії з повідомленням про недійсність оборонних договорів з тими країнами, якщо вони ратифікують Паризьку умову.

Як бачимо, ціла скаля заходів, від цілком непомітних і невинних до досить рішучих і твердих, на які зважилася Москва, щоб тільки запевнити собі успіх, але всі її заходи не принесли сподіваного висліду. У зв'язку з тим треба враховувати можливість деяких змін у радянській акції, бо важко припустити, щоб російські лідери погодилися з доконаними фактами і дозволили на поважніше відхилення балянсу від невтральної позиції, звідки єдино можливе для них перехилення того балянсу у свою користь.

Економічний аспект проблеми

Розрахунки на довготривалий збройний мир заторкують цілий складний комплекс економічних проблем внутрі окремих країн обох бльоків і в цілому світі взагалі. Збросневі перегони немислимі без економіки на твердих основах. Знову ж економічне заламання означатиме послаблення воєнного потенціялу, а разом з тим пересунення балянсу сил в користь противника сильнішого економічно.

Тому не треба дивуватися, що остання конференція НАТО, яка відбулася в другій половині грудня в Парижі найбільше уваги присвятила економічним справам. Рівночасно за ініціятивою Канади схвалено деклярацію, у якій стверджується потребу створення координуючої аґенції для справ політики, господарства, торгівлі та оборони, потребу економічної інтеграції країн НАТО, обниження митних тарифів, скасування торговельних обмежень, створення ради з представників робітництва і керівного господарського апарату окремих країн з метою вивчати вплив політики НАТО на життєвий рівень населення відносних країн, зокрема на умови, серед яких живе робітництво.

Коли ми спостерігаємо економічні труднощі на Заході, то такі ж, і ще більші, труднощі є в країнах радянського бльоку. З уваги на ті труднощі Москва в останній рік досить посилено намагалася відновити торговельні взаємини з країнами Заходу, що їй у значній мірі вдалося. Треба припускати, що в черговому році, не зважаючи на політичне напруження і на постійне змагання за перевагу, між обома бльоками торговельні взаємини пожвавляться.

Західні країни потребують місця збуту на свої вироби. Радянський бльок може бути дуже поважним відборцем. Це тепер розуміють навіть США, які ще недавно пробували ізолювати СРСР і його сателітів. Як відомо, 15. 12. 54 р. міністер сільського господарства США, Бензон, повідомив, що уряд США вивчає можливості торгівлі сільсько-господарськими продуктами з СРСР і сателітами. "Як довго така торгівля нам сприяє, — говорив Бензон, — ми повинні торгувати з країнами поза залізною заслоною, байдуже про які товарі мовиться: про масло, чи про щонебудь інше."

Готовість торгувати з країнами радянського бльоку виявила теж і Канада, при чому один з представників

канадійського міністерства торгівлі заявив, що така торгівля мала б позитивний вплив на економіку Канади.

Сьогодні ще важко з'ясувати, у яких розмірах розгорнеться торгівля між обома бльоками, але в міру здійснювання ідеї "мирного співіснування" і в міру відсування прямого збройного конфлікту така торгівля буде конечна, а потреба скріплювати національну економіку експортом тільки посилюватиме тенденцію до щораз дальшого поширювання торговельних взаємин між країнами радянського і західнього бльоків.

Ми не хочемо тут зупинятися над позитивами чи негативами такої тенденції, але ствердимо тільки, що повна ізоляція обох бльоків, що налічують майже по рівній частині населення земної кулі — немислима на довшу мету і обидва бльоки будуть приневолені торговельні взаємини втримувати.

***

Підсумовуючи наші міркування на тему актуальних міжнародніх стосунків і розвиткових тенденцій, ми можемо ствердити, що відносне зрівноваження сил між західнім і радянським бльоками створило пригожий ґрунт для прищіплення ідеї "мирного співіснування" двох систем на довшу мету.

Сьогодні загальна тенденція у світі — створити такі умови, які б виключили можливість вибуху нової світової війни. Засобом для цього має бути постійна бойова готовість Заходу, який за ніяких передумов не

повинен дозволити себе випередити у збросневих перегонах з СРСР.

Не зважаючи на напружені стосунки між бльоками і на посилену політично-дипломатичну кампанію, є дані припускати, що між радянським і західнім бльоками наладнаються оживлені торговельні взаємини. Це в ніякому випадку не заваджатиме російським лідерам продовжувати підготовку периферійних акцій, зокрема на терені Азії, де для того є найкращі умови.

Річ ясна, що в такій ситуації мало місця остається для т. зв. політики визволення, яку в період більшого напруження американці намагалися використати як тактичний засіб в дипломатичній розгрі з СРСР. **Політика визволення далі не вийде поза рамки вивчення та підготови.** Це, у свою чергу, зумовляє і відповідно розпрацьовану тактику тих чинників, які зацікавлені у можливо найскорішій ліквідації комуністичної диктатури. У всякому випадку актуальні розвиткові тенденції у світі і факт вирівняння сил між двома потугами та можливість довголітнього періоду збройного миру вимагають прямої акції на теренах опанованих Москвою. Т. зв. зовнішньополітична акція поза сферою впливів Москви (тобто на Заході) може мати тільки досить незначний допоміжний характер, чи буде зведена до нуля.

Визвольні протирадянські рухи в накресленій міжнародній обстановці можуть бути ефективні тільки внутрі радянської імперії, де мусять бути використані всі ті (політичні, національні і соціяльні) внутрішні протиріччя, які там існують, щоб, посиливши ті протиріччя, домогтися розвалу цілої системи власними силами.

Для справи визволення народів поневолених у російській імперії немає і не буде сприяючої кон'юнктури в світі, який за свою найвищу мету визначив досягнення "мирного співіснування" на найближчих п'ятдесят років. Це треба завжди пам'ятати і не в'язати в ніякій мірі своїх плянів з укладом взаємин у тому періоді холодної війни, що перед нами. Західній світ занадто матеріялістичний — він недобачає людини, а коли й добачає, то людина враховується лише як "інвентар", як один з засобів військових дій (нарівні зі зброєю та іншими матеріяльними вартостями). В цьому основна слабість західнього світу. І це примушує нас творити власні концепції визволення.

П. С. Останнім часом відбулися події, які можуть привести до нового світового конфлікту. Без уваги на дальший розвиток подій, наші думки, висловлені в цій статті (написана вона ще на початку січня) є й далі актуальні. Вибух війни можливий тільки тоді, коли СРСР вирішить, що баланс сил перехилився в його бік. **М. С.**

МИКОЛА ФОМЕНКО

(До 60-річчя з дня народження)

Микола Олексійович Фоменко народився 25 грудня 1894 р. в Ростові над Доном. На восьмирічному віці життя померла його мати. Не дивлячить на музичні здібності, що виявлялися в ранньому дитинстві, почав студіювати музику лише 17-літнім юнаком.

У 1915 році був взятий до війська і відправлений на кавказький фронт, де був двічі поранений. Після закінчення війни вже повернувся в Харків, куди переїхав його батько. Тут здобув музичну освіту, спочатку як п'яніст у проф. Павла Луценка, а пізніше, як теоретик у проф. Семена Богатирьова. Компонувати почав ще задовго до музично-теоретичних студій, будучи ще неосвіченим в композиції. Активна композиторська діяльність почалася 1925 р. в Харкові. Працював майже у всіх жанрах та формах композиції: як великих так і малих форм. Його творчість була декілька разів відзначена грошовими прем'ями та високими фаховими оцінками. Поруч з творчою діяльністю, Микола Олексієвич віддавав час п'янізму, дириґентурі та педагогічній роботі.

В 1932-35 рр. був редактором видавництва "Мистецтво". Після перенесення столиці України з Харкова до Києва разом з композитором-співаком, Константином Богуславським (пізніше засланим), займався концертовою діяльністю в Україні, поширюючи як власні твори, так і твори інших українських композиторів.

Незадовго до 2-ої світової війни протягом двох років був головою державної екзаменаційної випускної комісії Харківської консерваторії.

До США прибув восени 1951 р. На перших кроках життя в новій батьківщині зустрівся з сумним явищем серцевої недуги і протягом двох років лікувався.

Поліпшення стану здоров'я в 1953 р. дало змогу розпочати активне музичне життя. Зараз М. О. співпрацює в Українському відділі "Голосу Америки", пишучи для нього монографії про українських композиторів та роблячи огляди сучасного американського музичного мистецтва. Виступав зі своєю дружиною, співачкою Ізабелою Орловською, в її концертах, як акомпаніятор. Працює, як професор теоретичних дисциплін та фортеп'яна в Українському Музичному Інституті та одночасно керує Ньюаркським відділом цього інституту.

Головні твори М. О. складаються з 2-х симфоній, поеми та трьох сюїт для симфонічної оркестри, незакінченої опери "Ганна", опери-казки "Івасик-Телесик", опери (зінґшпіль) "Маруся-Богуславка", двох частин фортеп'янового концерту з оркестрою (3-я незакінчена), струнного квартету (незакінчений), чотиричастинної сюїти для скрипки з фортеп'яном, баляди для чельо, біля десяти творів для фортеп'яна (в числі їх сюїта, баляда, прелюд Ас). Багато творів для голосу з фортеп'яном (в тричастинній формі), куплетних пісень, дитячих пісень, театральної музики, музики для фільмів та інше.

Створено вже в США: педагогічну збірку для фортеп'яна "Май Рейнбов" (надруковану видавництвом "Сурма" в Нью-Йорку), поема для голосу й фортеп'яна "Любіть Україну" на слова В. Сосюри (надрукована УНС), баляда про Байду, терцет для жіночих голосів "Діво Маріє", фортеп'янова музика до слів П. Тичини "Скорбна мати", вокальне оформлення "Мойсея" І. Франка, зроблено нову редакцію декількох давніших

творів та відредагувано декілька творів українських композиторів-піснярів.

Щодо свого місця в українській музиці М. О. зазначає: "Підкреслювала критика, що я ніби лірик і що стихія героїки для мене чужа. Не знаю, чи це так. Зазначалося також, що я маю нахил до великих форм і що моя музична мова не новаторська, а еклектична. Щодо цього останнього твердження, то я й сам не вважаю себе новатором, якщо вважати за новаторство штучне та нелогічне нагромадження дисонансів і штучну ритмічну нісенітницю. Але я також і проти постійного вживання одвічних мажорів та мінорів, що таки порядно набридли. Тому я всією душею прагну до гармонійно - ритмічного відсвіжування своєї музичної мови, але тільки на тлі логіки. Іноді це мені вдається. Але в більшості випадків я, на жаль, не можу забути про ту авдиторію, що важко сприймає новаторське мистецтво і яка саме складає більшість..."

12 лютого ц. р. в Торонті має відбутися авторський концерт М. О. і сподіваємося, що наша громадськість гідно поставиться до зустрічі з цим визначним, цікавим і талановитим музичним митцем молодої державної України.

В. Ревуцький

МИКОЛА ФОМЕНКО, КОМПОЗИТОР

Першим твором Фоемнка, з яким довелося нам зустрінутися, була баляда для баритона і фортепіяна про Байду-Вишневецького. Ця знаменита композиція визначається винахідливістю ритміки, мелодики та гармонії, а також відчуттям психолоігчної тонкости кожної музичної картини. Для відображення гордовитого ходу турецького султана композитор використовує порожні квінти, а ненависть Байди до "поганої дочки" султанової та його "проклятої віри" він малює терпкими дисонансами. Тугу за Україною і любов до неї він оповиває ніжною мелодією.

Дальшими творами, які звернули нашу увагу, були свіжі і культурно опрацьовані народні пісні. Вони в нього щирі, безпосередні і природні, але позбавлені певної дози тієї примітивности, що її наші композитори часто поєднують з народною піснею. Після цього ми почали цікавитися нашим композитором докладніше. Його індивідуальність розвивалася поступово і самотужки, диктована вродженою мистецькою інтуїцією.

Микола Фоменко скоро засвоїв собі знання музичної форми і вже в 1926 р. появилися його перші романси і пісні.

Творчість Миколи Фоменка склоняється до великих форм: опери, симфонії, камерної музики. Його опери такі: "Ганна", "Маруся Богуславка" і опера-казка "Івасик-Телесик". Крім цього створив він дві симфонії, три сюїти на симфонічну оркестру, струнний квартет, фортепіяновий концерт, марш для симфонічної оркестри, багато камерних творів для фортепіяна, скрипки і віолончелі. Одночасно Фоменко працював над піснями; тут маємо понад 20 пісень для різних голосів до слів Шевченка, Франка, Тичини, Сосюри, Крижанівського, Яра Славутича, Драй-Хмари й інших. Далі слід згадати понад 50 дитячих пісень, з яких деякі були премійовані. Композитор створив також багато музики до театральних вистав та фільмів.

Ми мали нагоду ближче познайомитися з фортепіяновими творами Фоменка, таких, як, наприклад, Баляда, Варіяції, Кобзар і інші.

Фоменко належить до того типу сучасних музик, що її межі визначили такі композитори, як Чайковський, Скрабін і Рахманінов. Їх творчість характеризує певна слов'янська романтика і замилування до соковитости і, так сказати, багатства кольориту. Але Фоменкове відчуття і його цілий музичний світ наскрізь українські. Микола Фоменко залишається романтиком навіть тоді, коли він користується мажорними засобами, щоби зблизити слухача до сприйняття виявів його поетичної, мрійливої душі.

Українська музика у вільному світі може радіти з того, що композитор такої міри, як Микола Фоменко перебуває з нами в Америці і далі збагачує нашу музичну літературу вартісними творами, кожний з яких виявляє нові ідеї.

Нашому поколінню передає він усе своє велике музичне знання й досвід та заполонює його любов'ю до українського музично мистецтва, що є змістом його життя.

Дарія Гординська-Каранович

ПІДПРИЄМСТВО, ВАРТЕ УВАГИ Й ПРИКЛАДУ

Недавно ми мали змогу познайомитись з членами-пайовиками та дирекцією української будівельної спілки **SAFE-WAY CONSTRUCTION CO., LTD.**

Перший раз це було на новорічному вечорі, а вдруге — вже на зборах пайовиків — 21 січня ц. р.

Це зовсім молоде підприємство, яке існує лише рік часу. Та за цей короткий час, завдяки підприємливості його керівників, Спілка осягла поважних успіхів і замкнула рік праці з балансом майже 600.000 долярів. Прибутки спілки, що їх одержали пайовики, досягли 33 відсотків, отже, на кожну вкладену тисячу долярів — 330 долярів! Все це осягнуто без зайвого шуму, без галасу, а впертою й спокійною працею.

На цей — 1955-56 — рік керівництво спілки запляннувало будови, ринкова вартість яких досягне мільйона долярів. За пляном праці закладовий капітал спілки підвищується з 100.000 до 300.000 долярів. У підготовці будови — 50 домів у весінньому сезоні та 50 у літньому.

Доказом віри пайовиків в успіх свого пляну є факт, що поважне число їх подвоїли й потроїли свої паї (один пай — 100 дол.). Вписалось також чимало нових пайовиків. Спілка спирається в своїй праці на дрібні паї, але кожен член має право закупити й більшу кількість їх. На паї в кінці року розподіляється зиск. При першому розподілі зиску частина його (разом коло 1000.00 дол.) виділено на громадські потреби, в т. ч. й на допомогу УВУніверситетові та сиротам у Европі.

Справами спілки керує президія в складі: П. Микуляк — головний директор, та М. Сосновський, Б. Кальба, М. Клічук, Ф. Боднарчук, В. Твердохліб та В. Боєчко — члени дирекції.

Праця спілки — зразковий приклад, як можна використати великі канадійські можливості навіть при наших невеликих коштах.

Нашим представником на Німеччину є:
P. Domtschenko,
(24a) Lubeck, Germany, Vorwerkerstr. 103
Baracke 10/6a.

У п. П. Домченка можна набути журнал і всі наші видання.

Редакція

Твін Сіті та його українці

Твін Сіті — це спільна назва, що нею в Міннесоті позначають Сейнт Пол і Міннеаполіс разом, як щось єдине. Ці два великих міста дійсно зрослися так, що їх адміністративна окремішність становить сьогодні анахронізм, пережиток минулого. Багато промислових фірм, господарських і культурницьких організацій та установ до своєї властивої назви додають тепер "Твін сіті", показуючи цим, що обсяг їх діяльности — обидва вище згадані міста. Навіть українська людність — хоч як ми схильні розмежовуватися і відсепаровуватися, — на ґрунті чого хочете: політичних симпатій, віровизнаневої приналежности, територіяльного походження "з дому", еміґраційного стажу і т. д., — все таки подекуди в своїх плянах і починах додержується "принципу Твін сіті".

Ризикуючи потрапити під осуд "деклярaтивних соборників" (категорія, між іншим, жахлива — щось на кшталт "вірного сталінця" в СРСР), ми все таки хочемо зазначити, що Твін Сіті — це єдине з більших міст США, де православні — "горою", тобто числом значно переважають. На цій підставі читач міг би подумати, що в Твін Сіті багато підрадянських українців. Однак це не зовсім так, бо принаймні третина православних припадає на волинякiв із західньої, раніш підпольської, Волині і на закарпатців, до яких долучаються окремі родини галичан. Ці давніші іміґранти "з дому" уніяти, а православіе прийняли вже тут, в Америці.

Ще одну особливість хочемо зазначити: високий відсоток інтеліґенції, зокрема в громаді українців новоприбулих (але і давніших іміґрантів також). Пояснюється це насамперед тим, що близько 200 ашурансів для укр. Ді Пі виставлено свого часу заходами проф. Ол. Грановського, який дбав у першу чергу про нашу інтеліґенцію, особливо мистецькі кадри. Саме тому тут сьогодні живе і працює така помітна кількість образотворчих мистців, музик, артистів-співаків тощо. Проте, крім образотворчих мистців і декількох інженерів, що працюють яко креслярі й проєктувальники, та пари наукових працівників установ Університету, решта нашої інтеліґенції працює на фізичній роботі — переважно "клінує" в шпиталях та різних офісах.

Щодо розвитку індустріяльного, то, поминаючи заклади военної продукції, які зараз працюють лише частково, Твін Сіті стоять позаду інших великих міст США, визначаючись лише зерномеленням і виготовленням та переробленням м'ясних, молочних продуктів. Для понадмільйонного міста, що розкинулось на величезному обширі (говоримо про Твін Сіті, тобто С. Пол і Міннеаполіс разом), це небагато. Тому основний пейзаж, поза десятком вулиць торгово-офісових, — житлові садиби, багато зелені (особливо в С. Полі), простору і повітря, не затруєного майже фабричною кіптявою. Мабуть тому мешканці Твін Сіті, в тому числі й українці, нерадо виїжджають деінде (в пошуках кращих заробітків тощо), хоч ринок праці тут не дуже місткий · добреплатну працю знайти дуже трудно.

Щодо громадсько-політичного життя української колонії, то насамперед впадає ввічі активність ОДВУ. Автор цих рядків мав нагоду перед Твін Сіті пізнати українські громади двох великих американських центрів і привик зустрічати "різнобій і саламаху". Тут же понад цю саламаху підноситься діяльність ОДВУ, як свого роду міннесотського гегемона. Отже, голова Централі ОДВУ — проф. Ол. Грановський — може бути задоволений: він же тут постійно живе і працює (яко професор університету Міннесоти). Щоб не подумав хто злого: ця гегемонія не має рис і посмаку таборової гегемонії "блискучих" у Німеччині. Трапляються, щоправда, і тут люди, які на інакомислящого дивляться якщо не просто з підозрою, то з якоюсь сумішшю підозри, власновищости і вболівання (пропала, мовляв, людина!). Але в якому українському середовищі ви не стрінете таких екземпляторів?! Чільну ролю в ОДВУ і МУН'і (молоді українські націоналісти) грають волиняки.

Про інші гром.-політичні організації не говоримо, бо їх активність мало помітна. Крім того, мусимо признатися щиро, що це ми досі маневрували, щоб зручніше під'їхати до головного (для нас), а саме — поглянути на культурно-мистецьке життя в Твін Сіті.

Почнемо з образотворців, бо їх тут чи не найбільше після Нью-Йорку наше ґроно, і значна частина працює за своїм фахом. Образотворці мають свою організацію, але контакт їх більший з відповідними американськими організаціями і колами, ніж з українською громадою взагалі. Річ бо в тім, що мова образів малярства, скульптури, графіки тощо — не легка для сприймання — усвідомлення індивідуального і вже цілком неможлива технічно для одночасно-масового сприймання. Тому на ритмі й пульсі духового життя даного суспільства образотворчі мистецтва позначаються набагато слабше, ніж спів, музика та акторська гра, — словом, усе те, що з екрану чи сцени дається сприймати одночасно великій масі людей. До речі буде тут згадати, що твінсітська родина образотворців зазнала недавно великої втрати: у вересні минулого року помер видатний скульптор Антін Павлось; помер передчасно, бо мав лише 49 років і багато мистецьких задумів, що їх реалізацію й довершення перервала смерть, не здійснено.

Діячів мистецтва літератури в Твін Сіті небагато, і ще менше відомо, що вони роблять (на полі мистецтва) і які плекають задуми. Загально підозрівають, що вони, поза "джабом", "строчать пером". Але — що саме і коли воно явиться на людські очі — справа темна. Товариської організації і видимого контакту (у формі хоча б авторських вечорів) з громадою — ніяких. Ходять, щоправда, чутки, що після нового року почнеться "движеніє води"... Що ж? Поживемо — побачимо. Великим мінусом для літераторів і взагалі для громади є відсутність у Твін Сіті української друкарні.

Переходимо до нашої кульмінаційної точки: про мистців співу і музики, про діячів сцени. Якщо око і вухо нас не зраджує, діячі цих мистецьких ділянок сьогодні в Твін Сіті мають найбільший контакт з громадою, виявляючи високий ступінь жертвенности на користь громади і велику енергію. Ми не будемо перелічувати і називати осіб: поперше, їх досить багато і в редактора "Нових Днів" може на перелік забракнути місця; подруге, є небезпека, що всеодно когось пропустиш. І тоді матимеш халепи повен міх, бо пропущений обов'язково виявиться найголовнішим!

Отже я назву лише одного — співака-артиста опери

Олександра Мартиненка. Треба сказати, що автор цих рядків на своїм віку чував непоганих оперових співаків, і до них тепер — у перший ряд — зараховує О. Мартиненка, що з доброю голосовою формою сполучає й майстерну сценічну гру.

І ось саме цей видатний артист-співак започаткував у Твін Сіті важливу національно-культурну кампанію — відзначити концертами і великим ювілейним святом 35-річчя Зимового походу (6. XII. 1919 р. — 6. V. 1920 р.), його учасників, а також взагалі 35-річний ювілей вояцтва Армії Української Народньої Республіки. Бо 1919 рік — це справді вершина наших збройних зусиль у боротьбі за власну державу періоду 1917-1921 рр.

Два концерти з великою різноманітною програмою (арії з українських та світових опер, романси і народні пісні — сольо, дуети, хор; мистецьке читання і декламація, інструментально-музичні точки) вже відбулися в грудні минулого року. На черзі — підготова до великого ювілейного свята-академії. З ініціятиви Ол. Мартиненка і ген. К. Смовського вжито заходів до відзначення 35-річчя Армії УНР у всіх більших скупченнях нашої людности на американському континенті. Не доводиться багато говорити про те, що цю акцію всій українській людності слід беззастережно підтримати — вона наскрізь конструктивна і має велике виховне значення для нашого юнацтва і молоді, яка часто-густо не розуміє, бо й не знає, усіх перипетій і героїчних зусиль нашої боротьби періоду 1917-1921 рр. Покажімо і докажімо, що ми вміємо шанувати організовану, в державницьких формах ведену боротьбу і її ще досі живих учасників!

Ю. Богданович

Чи можна вжити негарного слова?

„Наклепник тричі шкідливий: тому, кого знеславлює тому, хто його слухає, і собі самому".

Св. Василій Великий.

„Засліплені парафіяльним провінціялізмом, — вони не відають, що творять".

Симон Петлюра.

Якщо дозволено, то я його з повною відповідальністю вживаю. А думаю, що дозволено, бо коли ні, то значить, що ми потуратимемо злочинству. Справді бо, вийде так, що вбити людину можна, а назвати вбивника вбивцею — ні, брехати можна, а назвати того, хто говорить неправду, брехуном — ні.

Але це вступ. Тепер про саму справу. Передо мною два часописи: український католицький щоденник "Америка", орган "Провидіння", від 31 грудня 1954 р. та український щоденник "Свобода", трибуна вільного українського слова на вільній американській землі (шкода, що не написали ще й "чесного" українського слова!). Підзаголовки цих часописів мусіли б зобов'язувати їх редакції. Тим більше, що "Америка" недавно гостро, і цілком правильно, обурювалась проти повені криптонімів, що заповнюють сторінки нашої преси, зводячи наклепи на українців же...

Не зважаючи на це, у згаданому числі "Америки" вміщено статтю "За впорядкування видавничого діла", яка зводить на мене цілий ряд наклепів і підписано ту статтю... "некриптонімом" — "Педагог". Мені пригадалися радянські стінні газети з підписами — "Підслухав", "Підгледів" та інші...

Пише той таємничий "Педагог" те, що тільки йому в голову прийде. Боючись відповідати за свої слова, він перекладає відповідальність на редакцію католицького часопису. З яких причин редакція так охоче бере на себе цю відповідальність, я не розумію.

"Розправляється" той автор з моїми підручниками. Не буду з ним сперечатись, бо я вважаю, що вільно чоловікові говорити все — навіть і дурниці. За це я ніколи не гніваюсь і не полемізую. Я тільки просив і прошу одного: не брешіть! Та ще так безбожно!

Автор пише, що букваря Л. Деполович мого видання він бачив за вітриною "одної з крамниць, де дістанете неодні теперішні большевицькі видання..." І ось цей же "Буквар" **з цією ж обгорткою бачу** під фірмою "Нових Днів". Людина, яка колись справді бачила хоч один радянський український підручник, ніколи не зможе сказати, що це обкладинка з радянського букваря. Ті обкладинки — пісні, стандартні і ніколи не покривають всього поля. Врешті, він у мене є і я можу видрукувати фото тієї обкладинки. Ту мою обкладинку малював відомий маляр, Мирон Левицький, який ілюструє багато видань, в т. ч. й католицьких. Отож, коли його робота друкується у виданні "Америки", то вона українська та ще й християнська, а коли у виданні "Нових Днів", то вона... більшовицька. На всі інші "критики" цього "педагога" я не відповідаю, бо мені ся не хоче...

Я тільки маю жаль до редакції "Америки": чого ви так вперто провокуєте мене на полеміку з вами, знаючи, що я її не хочу і сьогодні — з цілого ряду причин — і не можу її вести? Чи ви пригадуєте собі, які хвалебні рецензії друкувались на мої твори у вашому часописі, коли я був одним з редакторів "Гомону України" і його управителем? Тоді я виступав з сторінок "Америки", як зразок патріотизму, християнства, розуму й таланту, а тепер стрілка повернулась рівно на 180 ступнів...

Другу "об'єктивну" і "правдиву" критику я одержав у згаданому вище числі "Свободи". В. Барагура у статті "Дитина і її література" для більшої імовірности пише, що "ця його (себто моя. П. В.) видавнича діяльність має певні позитивні, але й негативні сторони." Здається, все гаразд — кожна людина своєю працею може дати щось добре, а в частині, може, недобре. Але слухай, читачу, далі: "Те саме й з його "Букварем". Це — фотокопія совєтського видання **з тим, що на кінці** (ніби на останній сторінці тільки! П. В.), **замість вірша про Леніна і Сталіна вставлений вірш про Петлюру."** Оце і вся "критика" — хоч вір, хоч не вір!

Дорогий пане Барагуро! Ну, і як же мені Вас назвати тепер? Адже в моєму "Букварі" **нема ніякого й ніде вірша про Петлюру!** Ну, чи у Вас є хоч на копійку совісти й чести?.. То ж "на кінці" "Букваря" в мене стоїть не вірш про Петлюру, а закінчення мого оповідання "Київ — столиця України", перша строфа молитви за Україну — "Молимось, Боже Єдиний..." і перша строфа вірша С. Воробкевича "Рідна мова" ("Мово рідна, слово рідне!").

Про Петлюру на стор. 70-й (а не на сотій!) вміщено моє **оповідання** і портрет світлої пам'яті провідника нашої визвольної революції і творця української держави 20-го століття, Симона Петлюри. І я за те не червонію, а гордий з того. Можете за це мене не тільки "критикувати", а навіть і розстріляти: мій батько був петлюрівець і я теж... І запитаю Вас, пане Барагуро: чого Ви так ненавидите того Петлюру? І до кого Ви своєю ненавистю в данім випадкові подібні?

Далі В. Барагура вболіває, що я, роблячи "фотокопійний передрук", не даю заробити ні письменникам, ні ілюстраторам. Справа з "фотодруком" "Букваря" Л. П. Деполович така: обкладинку малював еміграційний маляр (галичанин і католик) Мирон Левицький, частину ілюстрацій зробив антибільшовицький еміґрант з Торонта В. Корженівський, більшу частину ж ілюстралій "Букваря" зробив борець проти комунізму, майор армії УНР, М. Битинський. Невеличка частина ілюстрацій справді взята **з різних видань,** як це робиться в цілому ряді видань, в т. ч. й у "Веселці", яку редагує В. Барагура.

Тепер про сам "Буквар". Авторка його, Л. П. Деполович, — якщо вона ще живе, то дай їй, Боже, здоров'я й довгого віку, а якщо вже померла, то пошли їй царство небесне! — один з найкращих українських методистів. З неї такий більшовик, як з В. Барагури правдомовець. Між іншим, її "Буквар" тепер в Україні не вживається і ні за якою вітриною його не побачиш. Я з нього взяв лише азбучну частину, значно помінявши тексти, скоротивши її, а разом і додавши до цієї частини окремі вирази й навіть цілі сторінки, увів до неї літеру **Ґ,** якої тепер в Україні не вжива-

ють, і **зробив майже всі нові ілюстрації.** Оце такий "фотокопійний передрук"! Читанку (після абетки) я зробив зовсім нову, а яких 70% матеріялу до неї я сам і написав. Отже, було б законно і нормально на обкладинці написати не Л. П. Деполович, а в кращому випадкові — П. К. Волиняк та Л. П. Деполович. Зі скромности я цього не зробив... І мабуть мав рацію ред. Ол. Мох, який раз жартома сказав мені: "Треба бути справжнім вар'ятом, щоб не написати свого імени на своїй праці." І ще й додав, що ця скромність може мені ж пошкодити. Чи не пророк?..

Мені здається, що саме мій "Буквар" є зразком того, як можна — і треба — працю наших вчених і фахівців в Україні використати для протиросійської та протибільшовицької роботи, себто їх зброєю та їх же й бити. Я думаю, що це я зробив не дуже то й погано. І був такий наївний, що чекав від "Свободи" й "Америки" за це не лайки, а похвали й подяки. Помилився, як бачите.

Що ж говорить В. Барагура про мою читанку для 3-ої кляси "Київ"? Прошу: **"Читанка "Київ" — це комбінація матеріялів з-підсовєтських письменників** (цитую літерально. П. В.) **і передруків з видань ОПДЛ в Німеччині..."** Порахуємо, як я рахував пані М. Овчаренко слово "Бог" у читанці "Лани". У читанці "Київ" з підрадянських письменників, крім оповідання О. Іваненко "Надобраніч, жучки!", **передрукованого з "Веселки"**, яку редагує В. Барагура (йому передруковувати можна, бо він належить до вищої магістерської раси!) — **є лише 10.75 сторінки текстів.** У читанці 112 сторінок. Отже, це становить лише 9.60%. Якщо М. Коцюбинського, Т. Шевченка, Б. Грінченка, Б. Лепкого, народні казки й пісні та приказки і мої твори зарахувати до підрадянських, то може й вийде бажана В. Барагурі справді більшовицька, за характером і чесністю, "комбінація..."

Тепер порахуємо матеріяли з видань ОПДЛ, з яких, я думаю, кожен автор дитячого підручника **може й повинен би** користати: вірш Р. Завадовича про Т. Шевченка — 0.75 сторінки, А.Л-кий — оповідання "Щаслива зустріч" — 1.50 стор., О. Лотоцька — "Хто навчив писати писанки?" (хоч я це оповідання взяв з циклостилевого видання, зробленого в Німеччині, а не зі збірників ОПДЛ, та хай буде вже...) — 1.40 стор. Разом — 3.65 сторінки, або **3.26% текстів читанки!** Отже, 9.60% з підрадянських авторів та 3.26% з видань ОПДЛ В. Барагура зве "комбінацією матеріялів з-підсовєтських письменників і передруків з видань ОПДЛ." Справді, комбінатор з Вас, Пане Барагуро, просто таки неповторний!

Щоправда, другий діяч ОПДЛ, Б. Гошовський, зараховує у власність ОПДЛ і літературну спадщину Г. Хоткевича, але це вже, мабуть, занадто! Може ще й Шевченка та Коцюбинського привласните і заборонити їх твори використовувати в дитячих читанках?..

І обережно, пане Барагуро, з непідписаними творами в читанці "Київ" — принаймні на 95% вони мої. Я таки скромніший, ніж ви думаєте. Брак матеріялів примусив мене в читанці "Київ" написати дуже багато самому. Це великий недолік читанки (хоч би ті мої матеріяли були й найліпші!), але не було виходу.

Вершка нахабства та провокації доходить В. Барагура, заявляючи, що я підписав десь твір О. Іваненко своїм іменем, **не називаючи місця друку того твору і його назви.** Я попрошу назвати той твір, п. Барагуро, і довести що так справді було, бо рано чи пізно, а відповіді я попрошу. І то рішучішої, ніж сподіваєтесь.

Галицькі редактори часто мені розповідають, що якийсь визначний львівський редактор повчав журналістичну молодь так: коли ти хочеш когось знищити, то напиши в газеті, що небажана тобі особа зґвалтувала свою рідну матір, а потім спростуй це: твоє твердження читатимуть усі і всі віритимуть, а спростування не всі читатимуть і не всі віритимуть...

Чи треба говорити, що **ця справді звіряча засада** стосується до мене і до багатьох таких, як я, починаючи ще з таборових часів і до сьогодні?..

Я не сперечаюсь з цими "критиками". Пишу це виключно своїм читачам-галичанам, в українському патріотизмі і християнській моралі яких я ніколи не сумнівався і не сумніваюсь: любі мої, хороші! Скажіть же, врешті, вашим редакторам, вашим "Педагогам", "Педаґоґусам", Овчаренкам-Пшепюрськім і всім іншим Барагурам, що вони в своєму безсиллі перед новою якістю, яка їм просто зогрожує, ідуть на дуже неетичні способи боротьби. І це справді загрожує громадському спокоєві і громадській моралі. Скажіть ви їм, бо вони мене сьогодні ще не послухають — вас же вони таки бояться, бо без вашої підтримки вони не зможуть так робити.

Шкода буде, коли хтось подумає, що я боронюсь, бо боюсь, що мої видання залежаться. Ні, напр., букваря з першого накладу я маю лише 104 примірники. Отже, весь наклад розійшовся до 4-х місяців. Ну, а за такі читанки, як "Київ" та інші я вже ніяк не боюсь — вони іспита вже склали. І мають успіх мої книжки зовсім не тому, що вони дешеві (чого так перелякався В. Барагура): батько і вчитель не порахується з півдоляром чи доляром і не візьме поганої книжки, тому що вона дешевша. І вони в мене дешеві не тому, що я маю на увазі їх збут, а тому, що я не хапун, а видавець. І, мабуть, і господар з мене не такий уже й поганий. "Нові Дні" сьогодні також найдешевше видання, намагатимусь свої видання ще здешевлювати й далі. На зло дорогім Барагурам...

П. Волиняк

Вельмишановний Пане Волиняк!

Давно вже збиралась написати Вам, але все нема часу. Не писала б і тепер, так хочу і "свого куцого до череди" поздоровлень з п'ятиліттям "Н. Днів" пригнати... Дякую за всю ту працю, яку Ви виконали за цих 5 років, та співчуваю за всі ті муки, які за цей час витерпіли. От се то й є геройство, і слава Вам, що витримали й перемогли.

Все хотіла подякувати і авторові, С. Риндикові, і Вам за "Закордонну делеґацію". На мій погляд це — шедевр! Так чудесно схоплені ті еміґрантські збори, звичайні й надзвичайні, "промоції" на докторів та професорів, та балаканина, що не знаєш, чи реготати чи плакати.

Також належить Вам велика дяка за порушення справи про Чудотворний образ Миколи Мокрого. Тільки це показало наскільки "східняки" справді і "богопротивні" і не патріотичні, а може й безбожні, бо якби це торкнулося так якоїсь католицької святині чи старовини, то який би галас і ґвалт підняли б усі галичани. А в "православних" ні в кого не знайшлося цікавости до збереження такої давньої святині. Сумно і соромно!

Марія Мельник, Сан Франциско, США.

Вельмиповажаний Петре Кузьмовичу!

...Наше життя висуває чимало тем. І не лише актуальних, а просто таки до зарізу потрібних. На жаль, такий цікавий, і мабуть таки найсолідніший, наш журнал, "Нові Дні", (складається враження) старано уникає "політики" наших нових днів. Я думаю, що в універсальному журналі **політичної** еміґрації (читає ж журнал, як Ви кажете, нова еміґрація) не можна обійтись без таких проблем, як напрямки й тактика нашої визвольної боротьби, куди прямує (і як) політика світу, наші внутрішні справи (один, два чи кілька наших політичних центрів, єдиний національний фронт під "командою" коаліції, чи однієї-єдиної партії і т.п.). Така проблема, як наш "схід", "захід" мусить бути солідно й виразно поставлена в "Нових Днях", хоча б тому, що Ви маєте чимало противників і навіть ворогів, не дивлячись на правильне розуміння Вами цієї справи. Тут не вистачає з Вашого боку пари, а може й цілої серії, статтей на цю тему. Я давненько маю охоту черкнути на цю тему, але боюсь зібгати цілу, надзвичайної ваги та актуальности, справу. Якщо я так висловлююсь, то маю на увазі наявність багато чого негативного й позитивного у "закукурічених" галичан, як і в "східняків".

Я учасник наших славних, хоч у кінці й трагічних, 20-х років. Я знаю наші недоліки. І коли задумуюсь над цим, то часом хочеться просто кричати, так ми далекі від того, щоб не повторювати в майбутньому своїх помилок. Тут я маю на увазі такі сумні факти: ми не мали людей, щоб обсадити повіти й волості, не мали організаторів, пропаґандистів і т.д.

Тепер визнані й невизнані провідники нашої демократичної молоді літають понад хмарами, філософують, а слідом за ними намагається летіти й ОДУМ з його "Молодою Україною". А тим часом, придивіться до організації ОДУМ-у: там не привчають людей до найелементарніших правил організованости. Запитайте одумівців, скільки з них платять регулярно членські внески до своєї організації? Не кажу вже про те, що ОДУМ мусів би бути спереду в справі матеріяльної допомоги УНРади... А скільки з них читає українську пресу, а скільки з них знають бодай елементарну історію України?... Гукніть же ви галицькім хлопцям про потребу допомоги УГВР-і, чи НТШ і матимете масу людей.

Ми мусимо рішуче боротися проти галицької культурної та політичної "закукурічености", але з не меншою інтесивністю вчитися від них організованости, відданости національній справі та жертвенности. Я собі уявляю: виникає можливість іти "туди", чи можливість формувати своє військо — галичани масово підуть, а наші хлопці в масі своїй будуть "чухатись", аж поки хтось інший не займе порожнього місця. Той же "інший" буде діяти, звичайно, не в наших інтересах.

Отже, "дух" Вашого журналу добрий. Тепер черга наповнювати його змістом — актуальним і, властивим Вам, глибоким та "нормальним" для наших умов і потреб. (Пропускаю одне речення, що торкається священиків — не маю змоги те друкувати сьогодні. П. В.) ...бацніть по сучасних махнуючих бандерівцях, зверніться з палким закликом до СУМ-о-галицьких патріотів, щоб вони мали уявлення про потребу конструктивної організованости та національно-державницької дисципліни, не забудьте згадати й наших унрадівських "східняцьких" молодих людей, щоб вони не відкидали все, що "не наше". Чую серед наших людей: УНРаду не треба підтримувати, бо її опанували галичани: з ними треба порвати все, бо душпастири їхні проповідують погром православних і православія і т.д. Отже, настав час бити на сполох, сказати правдиве й рішуче слово.

Чи мусимо ідеалізувати УНРаду? Ні. Але оскільки чогось конструктивнішого не можемо придумати, мусимо енергійно її підтримувати.

Чи можемо ми, політичні еміґранти, ізолюватись від політичної діяльности т.зв. вільного світу, коли річ іде про нашу батьківщину? Очевидно, ні.

Оце Вам, з Вашого дозволу, проблематика, що я не всилі її подолати, а Вам дав Бог відповідне "перо". Але ж доведіть до того, щоб змушені були такі, як я, "партачити".

Боюсь, що Ви скажете: пхає чоловік журнал у політичне багно. Якщо б Ви сказали так, Ви б помилились... У нас досить таких установ, що або кохаються в сторовині, або ж літають понад хмарами. Пригадуєте творця німецької імперії, Бісмарка, що словами поета сказак:

Фюнфундзібціґ професорен —
Фатерлянд, ду біст ферльорен...

Отже, не можна замикатись у рамках аполітичности чи наукової об'єктивности...

Прошу не зрозуміти мене погано. Я висловлюю ці думки для поліпшення — думаю — журналу.

З правдивою пошаною до Вас

Ів. Піддубний, Трентон, США.

Вельмишановний Пане Редакторе!

Гукаю — Вам на горе! — "Коломия є файне місто", хоч згоджуюсь з Вами, що, може, не всі коломийці. А на доказ, що не так уже й погано це все виглядає, не лише я стаю сталим передплатником "Нових Днів", але, як признання за Вашу працю, пересилаю передплати і від п'ятьох інших осіб — усіх коломийців.

Бачите, не всі коломийці однакові, як і не всі галичани, як і не всі, як Ви пишете, центровики. Мріємо про те, щоб у Новому Році Ви не далися спровокуватись негідникам на поділи нас усіх українців, хай воно вже краще скроплюється на всяких "істах" та "івцях".

Щасти Вам, Боже, у Ваших шляхетних замірах!

Роман Завицький, Честер, Па., США.

Високошанований Пане Редакторе!

Журнал справді найкращий сьогодні. Цікавий, змістовний! А для таких, як я, то він таки і за душевний бальзам служить. Скільки то спогадів розбудили "Нові Дні" в кожного, хто вирвався на вільну волю з заґратованого "раю" — з "щасливої радянської батьківщини". Кожне число журналу розкриваю з тремтінням у душі — про кого, з милих моєму серцю людей, прочитаю зараз, які події викличуть "Нові Дні" в пам'яті?...

...Труд, який Ви взяли на себе, напрямок, якого надали журналові — це неоцінений вклад у наше духове надбання. Ніколи, ні за яких труднощів, не давайтесь зневірі, не знеохочуйтесь! "Нові Дні" — нам розрада й порада, а нашим дітям будуть підручником, з якого вчитимуться любити Україну, шанувати її громадян, які за неї життя поклали, шанувати своїх батьків...

Вам же хай зішле Господь ласки своєї та витривалости для праці.

З глибокою пошаною

Лідія Гаєвська, Седдон, Вікторія, Австралія.

Вп. п. Волиняк!

Мене чимало здивувало, коли прочитав, що в Британській Колюмбії є тільки 6 передплатників. Знаю,

що в Порт Альберні є три, ну, а де ж Вікторія та Ванкувер, коли не згадувати вже менших міст?...

В тім то й біда, пане Волиняк, що українці поділились на малі групи. Чи це що варте? Ми тут порозкидані по всій колюмбійській території, а до того ще й поділені на малі частини. Чи то що варте?...

Остаюсь з поважанням

Антоній Боднар, Порт Альберні, Бр. Кол.

Високоповажаний Пане Редакторе!

З нагоди п'ятиліття нашого журналу сердечно вітаю Вас і бажаю кріпких сил для дальшої так цінної праці, яку вкладаєте в цей чудовий журнал. Господь Милосердний огортає любов'ю своєю навіть ворогів Своїх, так і Ви не звертайте уваги на них, мужньо працюйте для добра свого народу, а Всемилостивий Вам у тому допоможе. Пересилаю поштового переказа в сумі 4.00 доляри, як передплату на журнал, і вірю, що за моїм прикладом піде більшість наших шановних читачів, коли редактор сам не підносить ціни, ми самі мусимо зрозуміти, що все йде вгору і самі мусимо оцінити наш журнал.

Бажаю Вам кріпких сил, а особливо ласк та благословенства Божого!

Священик Юрій Туржанський,
Брендон, Ман., Канада.

Тим чотирьох передплатникам, які прислали мені обурливі листи й відмовились від передплат, бо "ви злякались і вже видрукували їм митр. Анрія Шептицького..." Я нічого й нікого не злякався. Портрет Митр. Шептицького друкувався в "Н. Д." і раніш. У мене є тверда засада: всі люди добрі, погані тільки ті, що щось погане зроблять. Я Митр. Шептицького особисто не знав і про його якісь погані діла не знаю також. Навпаки, навіть невтральні особи з православних свідчать про нього гарно. Чому ж я маю думати погано про нього?... Маєте рацію, що десятки, й сотні навіть, осіб, які видають себе за вихованців і послідовників митрополитових, поводять себе так, що можна думати негарно й про Великого Митрополита (які, мовляв, учні, такий і вчитель, як ви пишете). Але я дам трошки інший приклад: всі ми знаємо, як любили українців діячи СВУ й СУМ-у, всім відомо, як говорив акад. С. Єфремов про Хвильового. Але поруч з цим, ми знаємо, що говорять і роблять оті бандерівські молодчики, які "відновили" тепер СВУ та СУМ, ми кожночасно й кожноденно бачимо, що **вся їх сила йде виключно на поборювання українців,** а не росіян. Чи це значить, що ми мусимо виклясти й виректися Єфремова, Павлушкова, Старицької-Черняхівської і всіх інших?...

Тим дев'ятьом-десятьом (особливо вінніпежцям), які відмовились від передплат, бо "Волиняк зневажив стрілецькі пісні". Дякую, що ви чесно повідомили про відмову. Далі — мені вас трохи й шкода, бо ви мене вкарали мало: лише півтора — два центи заробітку на числі! Себе ж ви вкарали більше, бо позбавили себе журналу, до якого привикли, і в якому все таки могли прочитати час од часу добру статтю. Тому я буду вдоволений, коли ви хоч позичите десь його і таки прочитаєте.

На жаль, ви не розумієте одного виховавчого моменту в цій усій історії: **ставлю за мету привчити читачів "Нових Днів" мати власну думку, а головне — осмілитись висловлювати її.** Тільки цей наш дефект дає змогу існувати злочинству (політичному й побутовому) серед нашої еміґрації. Ми того не бачимо, на жаль. Навіть дуже розумні й порядні люди цього не розуміють. От, напр., З. Лисько написав дуже якісну й благородну статтю з цього приводу в "Українському Самостійникові". Я просто захоплений нею і її автором, але не згоден з п. Лиськом і на копійку: я зовсім не цікавлюсь, що думав про стрілецькі пісні Леонтович чи якийсь інший великий композитор. Вірю, що вони помилялись, або віддавали данину соборности (всі ми на це хворіємо!). Я переконаний, що О. Кошиць тут мав більше рації. Для прикладу скажу, що зовсім мені байдуже, хто компонував чи обробляв "Стоїть гора високая" чи "Їхав козак за Дунай", але я вважаю ці й подібні пісні неукраїнським хахлацько-лімонадним виттям, а не музикою...

Та й справа ніяк не в цім: **я вимагаю права на думку й на помилку.** Розумієте? І буду щасливий, коли цього домагатимуться всі читачі "Нових Днів". Як ви це усвідомите, то тоді зрозумієте, чому "Нові Дні" саме такі, а не якісь інші. Я цього права ніколи не мав в Україні. Хочу його мати в Канаді. Якщо "Нові Дні" зроблять злам у цьому, то їх існування буде виправдано (це трохи до Вас п. Скорупський!).

Тим трьом особам, що намагаються мене схилити брати приклад з американської преси і не відповідати читачам, скажу: американська преса — заробіткова, а "Нові Дні" — виховний часопис; американські видавці не дбають про тисячу-дві передплатників, а я мушу дбати й дорожити навіть одним. Крім того, я українець, а не малорос, себто людина, яка переконана, що спасіння чи вірніш, оновлення світу прийде не з Америки, а таки з України. Отже, їм треба брати приклад з мене, а не мені з них... Ска-

жете сміливо і безпідставно? Може, але **дозвольте мати право на думку й на помилку!**

Тим двом особам, що домагаються від мене зробити з "Нових Днів" журнал типу польської "Культури" чи російського "Нового Журналу".

Не манить мене така перспектива. То буде нова якість, ну, а що ж лишиться на місці "Нових Днів"? Дірка?.. Ми й так маємо все велике: велика преса, велика література, велика політика, а що ж простим смертним ми маємо? Нехай їм хоч поганенькі "Нові Дні" лишаться...

Але такий журнал нам бажано мати. Що ж, фінансуйте мене хоч третиною суми, яку має "Новий Журнал", я негайно запрошу яких тричотири особи на редакторів-консультантів і до двох місяців такий журнал вийде з друку. Такий журнал редагувати й видавати багато легше, ніж "Нові Дні". Але грошей на нього треба багато більше.

П. Волиняк

ГОЛЯНДСЬКА ВИСТАВКА В ТОРОНТО АРТ ҐЕЛЕРІ

Найцінніша виставка голяндських мистецьких картин, що її будь-коли досі перевезено з Европи на американський континент, буде доступна для любителів малярства тільки в трьох центрах Півн. Америки: в Нью-Йорку — Метрополітен Мюзеум; в Толідо — Мюзеум оф Арт; та в Торонті — Арт Ґелері.

У Торонті можна буде її оглядати продовж лютого й березня 1955. Після цього всі експонати мусять бути своєчасно перевезені до Голяндії, щоб устигнути на тамтешню виставку з нагоди чергового голяндського річного фестивалю — "Туліп Фестиваль 1955".

Виставка складатиметься з 85 картин голяндських мистців, при чому туди буде включено теж картини малярів голяндського походження, які є власністю музеїв чи приватних збірок на цьому континенті.

Радимо нашим читачам не минути доброї нагоди. Картинна ґалерія міститься на розі вулиць Дундес і Беверлей. У неділю — вхід безплатний.

("Кан. Сцена")

Коректорський недогляд:

У статті проф. Х. Рябоконя, "Нові Дні" ч. 60, на стор. 18, 2-га шпальта, 10-й рядок знизу замість "полюбить точку", треба читати **"полюбить тоску".**

У тій же статті, стор. 22, 2-га шпальта, 12-й рядок знизу надруковано "25 років", а треба читати **"35 років".** **Редакція**

Miss N.Danylenko-71
147 Polar St.
Phila.,23,Pa.USA

